Ἀριθ. 23 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστου καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 6 Ἰουνίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 337.

Γ'

Νουθεσία περὶ τοῦ πῶς ν' ἀγοράζωμεν οἰκονομικῶς.

Ὁ πωλῶν ἐπὶ πιστώσει ζητεῖ διὰ τὸ πωλούμενον πρᾶγμα ἀξίαν ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ πρὸς τὸν τόκον τῶν χρημάτων του, λογιζόμενον ἐφ' ὅσον καιρὸν θὰ μείνῃ ἐστερημένος τοῦ κεφαλαίου. Ὁ ἀγοράζων λοιπὸν ἐπὶ πιστώσει πληρόνει τόκον εἰς ὅ,τι ἀγοράζει, καθὼς καὶ ὁ ἀγοράζων τοῖς μετρητοῖς ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἐκ τῶν χρημάτων του τόκον. Οὕτως ἢ ἄλλως λοιπὸν, ὁ κατέχων πρᾶγμα ἀγορασθὲν πληρόνει διὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ τόκον.

Μολαταῦτα εἰς τὰς ἀγορὰς αὐτὰς, εἶναι καλήτερον νὰ πληρόνῃ κάνεις μετρητὰ, διότι ὁ πωλῶν ἐπὶ πιστώσει, ὑπολογίζων ζημίαν πέντε τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ δανειστῶν ἀναξιοχρέων, προσθέτει καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπὶ πιστώσει πωλουμένου πράγματος.

Ὁ ἀγοράζων λοιπὸν ἐπὶ πιστώσει πληρόνει ἐπὶ τῆς αὐξήσεως ταύτης τὸ μέρος του· ὁ δὲ πληρόνων τοῖς μετρητοῖς ἀποφεύγει τὴν φορολογίαν ταύτην.

Δ'

Διὰ ποίων μέσων δυνάμεθα πάντοτε νὰ ἔχωμεν εἰς τὸ βαλάντιόν μας χρήματα.

Γενικὸν εἶναι σήμερον τὸ παράπονον ὅτι τὰ χρήματα εἶναι σπάνια, ὅτι ὑπάρχει ἔλλειψις χρημάτων· νομίζομεν λοιπὸν ὅτι πράττομεν ἀγαθὸν ἔργον διδάσκοντες εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην χρημάτων τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἔχωσι πάντοτε τὸ βαλάντιον αὐτῶν πλῆρες. Θέλω νὰ τοὺς μάθω τὸ ἀληθινὸν μυστήριον τῆς ἀποκτήσεως τῶν χρημάτων, τὴν ἀλάνθαστον μέθοδον τῆς γεμίσεως τῶν κενῶν βαλαντίων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ νὰ μὴ μείνωσι ταῦτα ποτὲ εὔκαιρα χρημάτων.

Κατὰ τοῦτο, δύω ἁπλοῖ κανόνες, καλῶς ὅμως τηρούμενοι, εἶναι ἀρκετοί.

Ἰδοὺ ὁ πρῶτος· *Ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἐργασία νὰ ἦναι οἱ ἀχώριστοί σου σύντροφοι.*

Ἰδοὺ καὶ ὁ δεύτερος· *Ἐξόδευε καθ' ἡμέραν μίαν δεκάραν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ κέρδη σου.*

Ἐὰν φυλάττῃς τοὺς δύω ἁπλοῦς τούτους κανόνας, τὸ μέχρι τοῦδε χαλαρὸν βαλάντιόν σου θ' ἀρχίσῃ νὰ φουσκόνῃ, καὶ ποτὲ πλέον δὲν θὰ φωνάξῃ ὅτι ἡ κοιλία του εἶναι εὔκαιρος· οὐδέποτε πλέον θὰ σ' ἐνοχλοῦν οἱ δανεισταί σου, οὐδέποτε θὰ σὲ μαστίζῃ ἡ πενία, οὐδέποτε θὰ σὲ κατατρώγῃ ἡ πεῖνα, οὔτε θὰ σὲ παγόνῃ ἡ γυμνότης. Ὁ οὐρανὸς θὰ λάμψῃ διὰ σὲ λάμψιν ζωηροτέραν, καὶ παλμοὺς ἡδονῆς θὰ κτυπήσῃ ἡ καρδία σου.

Σπεῦσε λοιπὸν ν' ἀκολουθήσῃς τοὺς κανόνας τούτους καὶ νὰ γείνῃς εὐτυχής. Ἀπομάκρυνε τοῦ πνεύματός σου τὴν παγετώδη πνοὴν τῆς θλίψεως, καὶ ζῆσε ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος. Τότε θὰ ἦσαι ἀληθὴς ἄνθρωπος, καὶ, ὅταν βλέπῃς πλησιάζοντα τὸν πλούσιον, δὲν θὰ κρύπτῃς τὸ πρόσωπόν σου· δὲν θὰ δοκιμάσῃς τὴν δυσαρέσκειαν αἰσθανόμενος σεαυτὸν μικρὸν, ἐνῷ οἱ υἱοί τῆς τύχης θὰ βαδίζωσιν εἰς τὰ δεξιά σου· διότι ἡ ἀνεξαρτησία, εἴτε μετὰ πολλῆς εἴτε μετ' ὀλίγης περιουσίας, εἶναι ζωὴ λίαν εὐτυχὴς, ἀναβιβάζουσά σε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μετὰ τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους στολίζουν οἱ βαθμοὶ καὶ τὰ παράσημα. Ὦ! ἔστε φρόνιμοι καὶ φιλόπονοι· ἂς συμβαδίζῃ μεθ' ὑμῶν ἀπὸ πρωΐας ἡ ἐργασία, καὶ ἂς σᾶς συνοδεύῃ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἑσπέρα θὰ φέρῃ εἰς ὑμᾶς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὸν ὕπνον. Ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ χρηστότης ἂς ἦναι ὡς ἡ ψυχὴ τῆς ψυχῆς σας. Καὶ τὴν δεκάραν μὴ λησμονῆτε, καὶ τὴν τακτικὴν κατάθεσιν αὐτῆς, ὡς εἰς ἀποθεματικὸν ταμεῖον, μετὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ πληρωμὴν τῶν λοιπῶν σου ἐξόδων· καὶ τότε πίστευε ὅτι φθάνεις εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐτυχίας· τότε ἡ ἀνεξαρτησία θὰ ἦναι ὁ θώραξ σου, ἡ ἀσπίς σου, ἡ περικεφαλαία σου, καὶ συγχρόνως ὁ στέφανός σου· τότε θὰ περιπατῇς ὑψηλὰ κρατῶν τὸ μέτωπον, καὶ δὲν θὰ κύπτῃς ἔμπροσθεν τῶν πολυτελῶν ἐνδυμάτων, διότι θὰ τὰ φοροῦν ἄνθρωποι ἐλεεινοὶ ἂν καὶ ἔχοντες πλούτη, οὔτε θὰ δεχθῇς ῥάπισμα, διότι ἡ χεὶρ τοῦ ῥαπίζοντος φορεῖ δακτυλίδια ἐξ ἀδαμάντων.

Ἕπεται τὸ τέλος. Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 338.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ κάμωμεν σήμερον γνωριμίαν, εἶνε τέκνον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προϊὸν τῆς ἑνώσεως τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ ὀξυγόνου. Ὁσάκις γίνεται καῦσις, ὁσάκις δηλ. ἑνώνεται ὁ ἄνθραξ μὲ τὸ ὀξυγόνον, παράγεται ἀνθρακικὸν ὀξύ. Εἶνε δὲ αὐτὸ εἶδος ἀερίου, τὸ ὁποῖον δὲν δύνασαι μὲν νὰ ἴδῃς, καθὼς δὲν βλέπεις καὶ τὸν ἀέρα ὅστις πληροῖ τὸ δωμάτιον, δύνασαι ὅμως νὰ αἰσθανθῇς, ἂν δοκιμάσῃς νὰ πίῃς ἀρρώδη λεμονάδαν ἢ ζῦθον, ἢ καμπανίτην οἶνον, τουτέστι *σαμπάνιαν*. Τὸ ὀξὺ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τσιμπᾷ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν γλῶσσάν σου, ἐνῷ πίνεις, καὶ τὸ ὁποῖον σχηματίζει ὅλας ἐκείνας τὰς μικρὰς φυσαλίδας τοῦ ἀφροῦ, εἶνε ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Ὡραῖον πρᾶγμα, καθὼς βλέπεις, ἕως τόρα, καὶ εὐάρεστον μᾶλλον παρὰ δυσάρεστον. Καὶ ὅμως ἄφθονον καὶ εἰς μεγάλην δόσιν εἶνε φοβερὸν δηλητήριον τὸ ὡραῖον αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τόσον εὔμορφην γεῦσιν.

Θὰ ἤκουσες βεβαίως πολλάκις τὴν ὑπηρέτριάν σας νὰ λέγῃ ὅτι ἔχει κεφαλόπονον, ἀφοῦ ἐσιδέρωσε τὰ ἀσπρόρουχα τῆς οἰκίας. Ἠξεύρεις διατί; Διότι ἔμεινε πολλὴν ὥραν πλησίον εἰς τὰ ἀναμμένα κάρβουνα, καὶ ἠναγκάσθη ἑπομένως νὰ ἀναπνεύσῃ πολὺ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, τὸ ὁποῖον προήρχετο ἀπὸ τὴν καῦσιν τῶν ἀνθράκων, ἀπὸ τὴν ἕνωσιν δηλ. τοῦ ἄνθρακος μὲ τὸ ὀξυγόνον. Καὶ σημείωσε ὅτι ἔπαθε πονοκέφαλον μόνον, διότι ἡ θύρα τοῦ δωματίου ἦτο ἀνοικτὴ, ἴσως δὲ καὶ τὸ παράθυρον, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ μὲν περισσότερον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐξήρχετο τοῦ δωματίου, ἀνενεοῦτο δὲ ἡ ἀτμοσφαῖρά του διὰ τοῦ εἰσερχομένου δροσεροῦ ἀέρος. Ἂν ὅμως τὸ δωμάτιον ἦτο καλὰ κλεισμένον, ἡ δυστυχὴς ὑπηρέτριά σας ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἀποθάνῃ, διότι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ θὰ τὴν ἐφόνευεν, ὅπως φονεύει συνήθως τοὺς ταλαιπώρους ἐκείνους, οἵτινες αὐτοκτονοῦσι κλειόμενοι ἐντὸς τοῦ δωματίου των καὶ ἀνάπτοντες ἄνθρακας ἐντὸς αὐτοῦ.

Θὰ μ' ἐρωτήσῃς ἴσως, διατί σοῦ διηγοῦμαι ὅλα αὐτὰ τὰ δυσάρεστα πράγματα, καὶ κατὰ τί σὲ ἐνδιαφέρουν. Σὲ ἐνδιαφέρουν πολὺ, φιλτάτη μαθήτρια, καὶ θὰ τὸ ἰδῇς ἀμέσως.

Σὺ καὶ ἐγὼ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅλα τὰ ζῶα, εἴμεθα μικρὰ, οὕτως εἰπεῖν, ἐργοστάσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων παράγεται ἀνθρακικὸν ὀξύ. Εἶνε δὲ σαφέστατον τὸ πρᾶγμα, διότι, ἀφοῦ ἐντὸς τοῦ σώματός μας καίει πῦρ, φυσικώτατον εἶνε ἐκ τῆς καύσεως αὐτῆς νὰ παράγεται ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἐξέρχεται δὲ αὐτὸ διὰ τοῦ λάρυγγός μας, ἐνῷ ἀναπνέομεν, καθότι ἂν ἔμενεν ἐντὸς τοῦ σώματος θὰ μᾶς ἐφόνευεν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν.

Ἰδοὺ δὲ τὶ συμβαίνει. Τὸ αἷμα, περιφερόμενον εἰς τὸ σῶμα, πρὸς διατροφὴν καὶ θέρμανσιν τῶν ὀργάνων, χάνει κατ' ἀνάγκην τὸ ὀξυγόνον του, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνάπτει πῦρ, καὶ συναθροίζει τοὐναντίον ἀνθρακικὸν ὀξὺ, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τοῦ πυρὸς ἐκείνου. Ἐπανέρχεται λοιπὸν εἰς τοὺς πνεύμονας φορτωμένον μὲ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, καὶ ἐνῷ λαμβάνει ἐκεῖθεν νέον ὀξυγόνον, διὰ τὰς ἀνάγκας του, παραιτεῖ τὸ δηλητηριῶδες φορτίον του, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς πνεύμονας διὰ τῆς ἀναπνοῆς. Ἂν δοκιμάσῃς, ἐννοεῖται, νὰ ἀναπνεύσῃς ἐκ νέου τὸν ἀέρα ἐκεῖνον, ὅστις ἐξῆλθεν ἀπὸ τοὺς πνεύμονάς σου, ὀλίγον θὰ ἦνε τὸ κέρδος σου. Θὰ παραλάβῃς ὀπίσω τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τὸ ὁποῖον ἐδίωξες, καὶ ὀξυγόνον τοὐναντίον θὰ εὕρῃς πολὺ ὀλίγον· τὸ πρᾶγμα δὲ θὰ γείνῃ πολὺ χειρότερον, ἂν ἀναπνεύσῃς καὶ ἐκ τρίτου καὶ ἐκ τετάρτου τὸν αὐτὸν χαλασμένον ἀέρα. Θὰ ἀναπνεύσῃς ἐπὶ τέλους μόνον ἀνθρακικὸν ὀξὺ, καὶ ὀξυγόνον τίποτε. Θὰ δηλητηριασθῇς δηλ. μὲ τὴν ἀναπνοήν σου μόνον, χωρὶς ἄνθρακας καὶ χωρὶς πῦρ ἐξωτερικὸν, διότι ἡ μηχανὴ τοῦ σώματός σου θὰ παραγάγῃ ἀρκετὸν πρὸς τοῦτο ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Βλέπεις, ὅτι τὰ δυσάρεστα πράγματα, τὰ ὁποῖα σοῦ ἔλεγα πρὸ μικροῦ, ἦσαν πολὺ χρήσιμα καὶ ἔπρεπε νὰ τὰ γνωρίζῃς.

Φαντάσου τόρα, ὅτι ἑκατὸν ἄνθρωποι, δηλαδὴ ἑκατὸν μηχαναὶ κατασκευάζουσαι ἀνθρακικὸν ὀξὺ, συναθροίζονται ἑσπέραν τινὰ εἰς μίαν αἴθουσαν διὰ νὰ διασκεδάσουν, καὶ ὅτι ἡ αἴθουσα αὐτὴ εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε μόλις δύνανται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι νὰ κινῶνται ἐλευθέρως ἐντὸς αὐτῆς. Ἐννοεῖς, πιστεύω, ποίαν ποσότητα ἀνθρακικοῦ ὀξέος παράγουν αἱ ἑκατὸν αὐταὶ μηχαναὶ, καὶ ἐννοεῖς ἐπίσης, πόσον κακὸν καὶ κινδυνῶδες πρᾶγμα εἶνε δι' ἓν μικρὸν κοράσιον νὰ μένῃ ἐντὸς αὐτῆς καὶ νὰ ἀναπνέῃ ἀέρα γεμάτον ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ περιέχοντα ὀλίγην μόνον ποσότητα ὀξυγόνου, τὸ ὁποῖον εἶνε τόσον ἀναγκαῖον εἰς τὰ μικρὰ κοράσια, ἀφοῦ τὸ αἷμά των τρέχει τόσον γρήγορα. Φαντάσου δὲ προσέτι, ὅτι ἐντὸς τῆς αἰθούσης αὐτῆς καίουν κηρία πολλὰ, τὰ ὁποῖα δὲν κάμνουν ἐπίσης ἄλλο τίποτε εἰμὴ νὰ καταναλίσκουν ὀξυγόνον καὶ νὰ παράγουν ἀνθρακικὸν ὀξὺ, καὶ θὰ πεισθῇς, ὅτι τὰ παιδία πρέπει νὰ ἀποφεύγουν αὐτὰς τὰς συναθροίσεις, μολονότι φαίνονται πολὺ εὐάρεστοι καὶ διασκεδαστικαί.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν ἔργων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οὐδὲν ἴσως δύναται νὰ παραβληθῇ, διά τε τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τὰς ὑπερνικηθείσας δυσκολίας, πρὸς τὸν μέγαν τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ σιδηρόδρομον, ὅστις διασχίζει τὴν ἀμερικανικὴν ἤπειρον κατὰ τὸ εὐρύτατον αὐτῆς πλάτος καὶ συνδέει τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ τὰς παραλίας πρὸς τὰς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὁ μέγας οὗτος σιδηρόδρομος ἔχει μῆκος 4,600 χιλιομέτρων καὶ πλέον, ὅσον δηλαδὴ ἀπέχει ἀπὸ τῆς Λισαβῶνος ἡ Πετρούπολις. Φθάνουσι δὲ αἱ ἀτμάμαξαι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον, ἀπὸ τῆς Νέας Ὑόρκης εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον, ἐν διαστήματι ἡμερῶν ἑπτὰ καὶ ἑπτὰ νυκτῶν.

Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐκτὸς ἑκατοντάδων τινῶν μιλίων ἐκτεινομένων εὐθὺς πρὸς δυσμὰς τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔνθα βλέπει τις γαῖας καλλιεργημένας καὶ κατῳκημένας, ὁ περιηγητὴς διέρχεται ἐρημίας ἀπεράντους, εἰς ἃς τέως ἄγριοι μόνον ἐρυθρόδερμοι εἰσεχώρουν. Οὕτω δὲ μεταξὺ Ὀμάχας καὶ Καλλιφόρνίας, ἐπὶ 700 λευγῶν ἐκτάσεως, δὲν ἀπαντᾷ τις εἰμὴ τρεῖς μόνον πόλεις ὁπωσοῦν ἀξιολόγους, τὴν Δενβέρην, τὴν Σὰλτ-Λαΐτκ Σίτυ, πρωτεύουσαν τῶν Μορμόνων καὶ τὴν Κόρινναν, ἥτις εἰς αὐτὸν τὸν σιδηρόδρομον ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της. Πότε μὲν ὁ σιδηρόδρομος προχωρεῖ ὀφεοειδῶς βαίνων ἐπὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδων κεκαλυμμένων ὑπὸ χόρτων ὑψηλῶν, ὧν ἡ κύμανσις ὑπενθυμίζει τὴν θάλασσαν, πότε δὲ εἰςχωρεῖ εἰς ἀδιέξοδα ἄβατα τέως δάση, ἔνθα τῶν σκαπανέων ὁ πέλεκυς ἤνοιξε στενωπὸν, τόσην μόνον ὅση ἦτο χρεία διὰ τὸν σιδηρόδρομον, καὶ ἄλλοτε ἀναβαίνει ἐπὶ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ διέρχεται κατὰ μῆκος τὰς ῥάχεις αὐτῶν εἰς ὕψος 2,300 μέτρων.

Ἐκεῖ παρουσιάζεται καὶ ἄλλο κώλυμα σπουδαιότατον, ὅπερ ὀφείλει ὁ σιδηρόδρομος ἐκεῖνος νὰ ὑπερνικήσῃ· ἡ χιὼν ἥτις συσσωρεύεται ὡς πλείστη καὶ ἐμφράττει πάσας τὰς διεξόδους.

Εἰς τὰς πανταχόθεν ἀνοικτὰς διαβάσεις, οἱ μηχανικοὶ ἔχουσι κατασκευάσει διὰ σανίδων ἐπιστεγάσεις, παρεμφερεῖς πρὸς ξύλινα *τούννελ* μήκους μιᾶς περίπου λεύγας ἐνίοτε, οὕτω δὲ προφυλαγμένη καὶ ἡ ἀτμάμαξα δύναται νὰ προχωρῇ χωρὶς νὰ φοβῆται τὴν καταπίπτουσαν χιόνα καὶ αἱ ἄλλαι ἅμαξαι ἀσφαλῶς νὰ διέρχωνται. Εἶνε δὲ μάλιστα ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιστεγάσεις αὗται εἰς τὰς ὀρεινὰς ἐκείνας ῥάχεις, ἔνθα οἱ ἄνεμοι καὶ αἱ καταπίπτουσαι στοιβάδες θὰ συνεσώρευον τόσην χιόνα, ὥστε δὲν θὰ ἠδύνατο ἄλλως νὰ διέλθῃ ὁ σιδηρόδρομος. Εἰς τὰ μέρη τὰ ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένα, εἰς τὰς κλιτύας λ.χ. ἔνθα αὐτὸ τὸ ὄρος προφυλάσσει ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μεταχειρίζονται μόνον μέγα τι σιδηροῦν ὄργανον ὅμοιον πρὸς διπλοῦν ὑννίον ἀρότρου ὅπερ προσαρτῶσιν ἔμπροσθεν τῆς μηχανῆς. Ἡ ἀτμάμαξα οὕτω προχωροῦσα καθαρίζει ἐνταὐτῷ τὴν ὁδὸν σαρόνουσα τρόπον τινὰ τὴν χιόνα, ὑφ' ἧς φαίνεται ἐντελῶς κεκαλυμμένη· τόσον αὕτη εἶνε πολλή.

«Τὸ παράξενον αὐτὸ ἄροτρον, λέγει ὁ Κ. Χάϊνε, εἷς ἐκ τῶν μηχανικῶν τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως, παρ' οὗ δανειζόμεθα ταύτας τὰς πληροφορίας, ἔχει βάρος ὄχι ὀλιγώτερον 40,000 χιλιογράμμων· οὐδὲν ἧττον ἐπειδὴ προςτίθεται πάντοτε καὶ βοηθητικὴ μηχανὴ ἕνεκα τοῦ γιγαντώδους ἐκείνου ὀργάνου, οὐδεμία ἐπαισθητὴ βραδύτης ἐπέρχεται εἰς τὴν πορείαν τοῦ σιδηροδρόμου ἐφ' ὅσον τὸ πάχος τοῦ στρώματος τοῦ μέλλοντος νὰ σαρωθῇ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50 ὑφεκατόμετρα. Ὅταν ἡ χιὼν ἔχῃ ὕψος 1, 2 ἢ 3 μέτρων, τότε προςτίθενται δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρες μηχαναὶ, εἰς τὰς δυσκόλους δὲ περιστάσεις λύουσι τὰς ἁμάξας, τότε δὲ αἱ μηχαναὶ χύνονται ἐμπρὸς μόναι των μὲ ὅλην των τὴν δύναμιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καθαρίσωσι τὴν ὁδόν. Καὶ πάλιν ὅμως ὁ ἀτμὸς δὲν δύναται πάντοτε νὰ καταβάλῃ τὸ φοβερὸν στοιχεῖον, πολλάκις δὲ ὁλόκληρος ἡ συνοδεία τῶν ἁμαξῶν ἠναγκάσθη νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω ἵνα μὴ κατακλεισθῇ ὑπὸ τῆς χιόνος».

Ἀντὶ τῶν συνήθων ὑπογείων στοῶν, τῶν *τούννελ*, ἅτινα ἐπὶ πολὺ θὰ ἐβράδυνον τὴν τελείωσιν τοῦ σιδηροδρόμου, οἱ τολμηρότατοι Ἀμερικανοὶ κατεσκεύασαν γενάς τινας καὶ ὑπαίθρους διόδους, ὡς γεφύρας. Ὤρυξαν ἐν τῷ ὄρει μακρότατα ὀρύγματα, τῇ βοηθείᾳ τῆς νιτρογλυκερίνης ἢ δυναμίτιδος, τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου ἐκπυρσοκροτικοῦ, ὅπερ ἔχει δύναμιν ἑκατονταπλασίαν τῆς πυρίτιδος, ἐπὶ τῶν ἀβύσσων δὲ ἐκείνων ἐσχημάτισαν εἶδος γεφυρῶν ἐξ ἁπλῆς συνενώσεως δοκῶν, ἐφ' ὧν τρέχει ὁ σιδηρόδρομος κρεμασμένος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Οὐδέποτε ἐν Εὐρώπῃ ὁ ταξειδιώτης ἤθελε πεισθῇ νὰ διέλθῃ διὰ μέρους τόσον ἐπικινδύνου, ἀλλ' ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν Ἀμερικῇ. Οἱ Ἀμερικανοὶ οὐδεμίαν προσοχὴν δίδουσιν εἰς τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον, θέλουν μόνον νὰ περάσωσι, καὶ ταχέως.

Ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ χιὼν καὶ αἱ ἄβυσσοι, καὶ ἄλλο τι προσετέθη ἵνα ἐπαυξήσῃ τὰς δυσχερείας. Οἱ αὐτόχθονες Ἰνδοὶ δὲν εἶδον ἄνευ βαθείας λύπης τὸν πολιτισμὸν εἰσελαύνοντα εἰς τὰς χώρας των, αἵτινες τέως εἶχον μείνει ἄθικτοι ἀπὸ πάσης τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Ἐνόησαν ὅτι οἱ σκαπανεῖς θὰ εἰσέβαλλον εἰς τὰς ἐρημίας των, ὅτι χωρία καὶ πόλεις θὰ ἐφύτρονον

πανταχοῦ, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἐδιώκοντο ἴσως ἐκ τῶν πεδιάδων ἐκείνων, αἵτινες ἦσαν τὸ τελευταῖον αὐτῶν καταφύγιον, καὶ ὅτι θὰ ἠναγκάζοντο νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς χώρας ἄλλας ἐρημοτέρας καὶ τραχυτέρας. Ἔπειτα ἡ φοβερὰ μηχανὴ μὲ τὸν καπνόν της, τὸ διαβολικὸν ἐκεῖνο σύρισμα, ὁ ἀκατάπαυστος θόρυβος, θὰ ἔτρεπον πάντως εἰς φυγὴν τὰ ποίμνια ἐκεῖνα τῶν ἀγρίων βοῶν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν μόνον πόρον τῆς ζωῆς των.

Ἅμα λοιπὸν τῇ ἐνάρξει τοῦ ἔργου, οἱ Ἰνδοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν κατασκευαστῶν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ παντὶ σθένει προσεπάθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὴν ἐπιχείρησιν. Οὐχὶ ἅπαξ περιεκύκλωσαν τὰς συνοδείας τῶν ἐργατῶν καὶ ἕως ἑνὸς κατέσφαξαν τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους.

Ἡμέραν τινὰ ἤναψαν μεγάλην πυρκαϊὰν εἰς τὰ δάση, ἥτις, βοηθοῦντος βιαιοτάτου ἀνέμου, εἶχεν ἐπεκταθῆ ἐπὶ πολὺ καὶ περικυκλώσει πανταχόθεν συνοδείαν ἁμαξῶν τοῦ σιδηροδρόμου, ἥτις ἐνομίζετο ὅτι ἔφερε πυρίτιδα. Εὐτυχῶς ὁ σιδηρόδρομος ἐσώθη. Μηχανή, βαγόνια, ταξειδιῶται, τὰ πάντα ἀφεύκτως ἢ θὰ ἐγίνοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἢ θὰ διεφθείροντο ὑπὸ τῶν προσβολῶν τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων φυλῶν τῶν Ἰνδῶν. Ἀλλ' ὁ μηχανικὸς τολμηρῶς ἀπεφάσισε μεθ' ὁρμῆς νὰ διασχίσῃ τὰς φλόγας, δίδων εἰς τὴν μηχανήν, ὅσην δύναμιν ἦτο δυνατόν. Ἡ θαυμαστὴ ταχύτης τῆς πορείας ἀνέπτυξε τοσοῦτον ῥεῦμα ἀέρος ἀμφοτέρωθεν τοῦ σιδηροδρόμου, ὥστε παρεμέρησαν αἱ φλόγες καὶ ἀβλαβῶς διῆλθε διὰ τοῦ πυρὸς ὁ σιδηρόδρομος!

Μετ' ἀτελευτήτους ἀγῶνας, κατωρθώθη νὰ εἰρηνευθῶσιν οἱ Ἰνδοί, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐντελῶς.

«Εἰς ὅλους τοὺς σταθμοὺς, λέγει ὁ Κ. Ὕβνερ ὅστις ἐταξείδευσε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐκείνου τῷ 1871, βλέπει τις στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἔχοντα τὴν ἐπίπονον καὶ πολλάκις ἐπικίνδυνον ἐντολὴν νὰ ἐπιβλέπωσι τοὺς Ἰνδοὺς καὶ νὰ προνοῶσι περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν τε ἀποβαθρῶν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τῶν ταξειδιωτῶν. Εὐτυχῶς πρὸς τὸ παρὸν οἱ ἐρυθρόδερμοι δὲν εἶνε ἐν πολέμῳ καὶ οὐδεμίαν μεγάλην καὶ ἐκ συστάσεως προσβολὴν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν· ἀλλοίμονον ὅμως εἰς τὸν ταξειδιώτην, τὸν ὁποῖον ἤθελον πιάσει εἰς τόπον ἀπομεμονωμένον (καὶ ἐδῶ ἀπομόνωσις εἶνε παντοῦ). Καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀκόμη, ὡς τώρα, μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν οἱ ἐρυθρόδερμοι ἤθελον πετσοκόψει, δοθείσης εὐκαιρίας, ἕνα λευκόν. Ἂν τυχὸν, φίλε ταξειδιῶτα, πάσχῃς ἀπὸ τὰ νεῦρα, μὴ προσέξῃς, πρὸς Θεοῦ, εἰς ὅσα θ' ἀκούσῃς εἰς ἕκαστον σταθμὸν διηγούμενα περὶ τῶν Ἰνδῶν. Εἶνε μὲν ἀληθῆ ὡς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπερβολικὰ ἂν θελήσῃς νὰ τὰ ἐκλάβῃς, ἀρκετὰ πάλιν θὰ τρομάξῃς, καὶ μάλιστα ἀκούων τὰ φοβερὰ ταῦτα ἐπ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ χώρου, ἐφ' οὗ ἐξετελέσθησαν. Ἔμπορός τις συχνὰ ταξειδεύων εἰς Μοντάναν εὑρεστήθη λεπτομερῶς νὰ μοὶ ἐκθέσῃ ὑπὸ τίνων συναισθημάτων κατέχεταί τις *περισκυθιζόμενος*[1] ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Τὸ μετὰ τὴν πρᾶξιν, ἔλεγέ μοι, εἶνε φοβερὸν, διότι ἐπέρχεται ἀφόρητος καὶ βραδεῖα ἀγωνία. Καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς αὐτὴν τὴν ἐγχείρισιν, αὕτη γίνεται ἐν ἀκαρεῖ. Ὀλίγιστα ἔχομεν παραδείγματα ἀνθρώπων ἐπιζησάντων εἰς τὴν βάσανον ταύτην».

Τῇ 1 Ἰουλίου 1862 ἡ Ἀμερικανικὴ Βουλὴ ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Εἰρηνικοῦ, τῇ δὲ 10 Μαΐου 1869 ἡ γραμμὴ ὁλόκληρος παρεδόθη εἰς κυκλοφορίαν. Ἑπτὰ ἔτη ἤρκεσαν πρὸς τελείωσιν τοῦ ἀληθῶς μεγάλου ἐκείνου ἔργου, τοῦ μεγίστου δῆλα δὴ σιδηροδρόμου τοῦ κόσμου.

Ὁ Κ. Χάϊνε γραφικώτατα περιέγραψε τὴν τάξιν καὶ τὴν ταχύτητα μεθ' ὧν συνετελέσθη.

«Οἱ στρατιῶται, λέγει, τοῦ μεγάλου τούτου βιομηχανικοῦ στρατοῦ διηρέθησαν εἰς μοίρας, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων ἀνετέθη ἰδιαιτέρα ἐργασία. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς βαίνουσιν οἱ ξυλεῖς, πεντακόσιοι ὄντες, οἵτινες κάμνουσι ν' ἀντηχῶσι τὰ ὄρη τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα ἀναγκάζονται νὰ προφυλάσσωνται ἀπό τε τῶν Ἰνδῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Μετὰ τοὺς σκαπανεῖς τούτους ἔρχονται οἱ μηχανικοὶ, τοποθετοῦντες πασσάλους διὰ νὰ δείξωσι τὴν διεύθυνσιν, ἣν πρέπει ὁ δρόμος ν' ἀκολουθήσῃ. Ἔρχονται ἔπειτα οἱ ὁδοποιοὶ καὶ οἱ τοποθετοῦντες τὰ πλαγίως τιθέμενα ξύλα, οἵτινες πάλιν διαιροῦνται εἰς τρεῖς μοίρας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐργάτας, οἵτινες βάλλουσι τὰ ξύλα ταῦτα εἰς τὰ μέρη, ἔνθα ὁ δρόμος κάμνει ἐλιγμοὺς καὶ καμπάς. Ἐκεῖ μάλιστα χρειάζεται προσοχὴ, ἵνα δηλωθῇ ἐπακριβῶς ποῦ πρέπει νὰ στρωθῇ ἡ σιδηρᾶ ῥάβδος. Οἱ ἄλλοι καταγίνονται εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν διαμέσων καὶ κάμνουσιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσφυῶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ *παραγέμισμα*.

»Ἔρχεται ἔπειτα ἡ συνοδεία τῶν ἐργατῶν, οἵτινες μέλλουσι νὰ στρώσωσι τὰς ῥάβδους τὰς σιδηρᾶς. Τούτων ἡγεῖται βαγόνιον, ὁμοιάζον πρὸς μεγάλην ἐπίπεδον στέγην κυλινδουμένην καὶ φορτωμένον μὲ σαράντα περίπου ῥάβδους καὶ μὲ πάντα τὰ ἄλλα χρειώδη. Εἰς τὰ ἄκρα τοῦ μεγάλου τούτου βαγονίου ὑπάρχουσι κινητοὶ κύλινδροι πρὸς διευκόλυνσιν τῆς φορτώσεως καὶ τῆς ἐκφορτώσεως τῶν ῥάβδων. Τοποθετεῖται δὲ αὐτὸ πάντοτε κατὰ μέτωπον καὶ συνοδεύεται ὑπὸ δέκα ἀνδρῶν, πέντε ἑκατέρωθεν. Εἷς ἐκ τῶν πέντε θέτει τὴν ῥάβδον ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου, τρεῖς ἄλλοι τὴν ἐξάγουσι τοῦ βαγονίου καὶ ὁ πέμπτος τοποθετεῖ τὰ προσκεφάλαια ἐφ' ὧν αὕτη κατα-

1. Ἀφαιρούμενος τὸ δέρμα τοῦ κρανίου. Εἰς τοιαύτην βάσανον ὑποβάλλουσιν οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς τὰ θύματά των.

πίπτει ἅμα τῷ κελεύσματι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδείας. Τὸ σύνθημα *κάτω* (down), ἐπαναλαμβάνεται ἀπανταχόθεν δὶς κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας περίπου. Δεικνύει δὲ τὴν ταχύτητα τῆς αὐξήσεως τῆς σιδηρᾶς γραμμῆς, διότι ἑκάστη ῥάβδος κάμνει τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Εἰρηνικοῦ νὰ μεγαλόνῃ κατὰ 4 μέτρα.

»Ἅμα αἱ νέαι ῥάβδοι τοποθετηθῶσι προχωρεῖ τὸ βαγόνιον ἕως εἰς τὸ ἄκρον καὶ ἐκεῖ ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἐργασία, χωρὶς νὰ περιμένωσι νὰ προσηλωθῶσιν αἱ ῥάβδοι. Εἰς τὴν προσήλωσιν καταγίνονται ἄλλα τάγματα ἐργατῶν, ὄπισθεν ἐρχόμενα, καὶ οἱονεὶ ἐπισφραγίζοντα τὴν ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ κατάκτησιν ταύτην τῆς ἀμερικανικῆς χώρας. Τότε ἀρχίζει τις ν' ἀπαντᾷ τὰς ἀπεράντους ἐκείνας συνοδείας τὰς φορτωμένας μὲ ξύλα, μὲ ῥάβδους, μὲ παντὸς εἴδους ὑλικόν. Αὕτη εἶνε τρόπον τινὰ ἡ ἐφεδρεία τῆς μεγάλης στρατιᾶς, ἥτις προχωρεῖ. Ἐκεῖ βλέπει τις ἐργάτας καὶ ὑλικὸν πρὸς οἰκοδομίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν ἐργασίαν, καὶ περιπλανώμενα τὰ μεγάλα τῶν ἐργατῶν κινητὰ κατοικητήρια. Δύο τῶν βαγονίων τούτων, ἀληθῆ μνημεῖα, ἔχουσιν 80 ποδῶν μῆκος καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἑστιατόρια. Ἄλλα περιλαμβάνουσι μαγειρεῖα, ἀποθήκας, κτλ. Νομίζεις ὅτι ἐξ ἐφόδου κατακτᾶται ἡ ἔρημος. Παντοῦ ἀκούεις τὸν θόρυβον τῶν ἐργατῶν, τὸν κρότον τοῦ πίπτοντος σιδήρου· ἡ ἀντήχησις τῶν καρφίων, τῶν σφυρίων, τῶν καρφωτῶν ὁμοιάζει πρὸς ἀκατάπαυστον τουφεκισμόν».

Ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ μέγα ἔργον εἶχε συντελεσθῆ, ἔμενεν ἀκόμη μία μεγάλη δυσκολία, ἥτις ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθῇ. Ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος, ὥστε νὰ δύνανται οἱ ἄνθρωποι διὰ μιᾶς καὶ ἐν ἀνέσει νὰ διατρέχωσι 1000 λεύγας χωρὶς νὰ ὑποφέρωσιν ἐκ τοῦ κόπου ταξειδίου διὰ σιδηροδρόμου ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἑπτὰ νυκτῶν. Διότι καθ' ἅπασαν ἐκείνην τὴν ἔκτασιν δὲν ὑπάρχει οὔτε πόλις οὔτε ξενοδοχεῖον, εἰς ὃ νὰ δύναταί τις ν' ἀναπαυθῇ. Φανερὸν εἶνε ὅτι ἀδύνατον θὰ ἦτο, εἰς τοὺς ἀδυνατοτέρας μάλιστα κράσεως ἀνθρώπους, νὰ ὑποφέρωσιν ἐπὶ ἑπτάκις εἰκοσιτέσσαρας ὥρας νὰ μένωσι καθήμενοι ἐν στενοχωρίᾳ, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα νὰ μὴ κοιμῶνται εἰμὴ ἐπιπόνως καὶ διακεκομμένως.

Ἵνα διευκολύνωσι πάντα ταῦτα οἱ Ἀμερικανοὶ ἐξεῦρον ἰδιαιτέρας ἁμάξας, ἔνθα ἐπὶ μετρίᾳ πληρωμῇ (10 ἕως 20 φράγκων καθ' ἑκάστην δι' ἕκαστον ἄτομον) δύναταί τις νὰ ταξειδεύσῃ εἰς χώρισμα ὅλως ἰδιαίτερον (state room) ἢ εἰς βαγόνιον (palace car) ἔχον κλίνας, τράπεζαν, ἕδρας, σοφᾶν κλ. Τὰ κοινὰ βαγόνια περιέχουσι συνήθως σαρανταοκτὼ θέσεις· ἐν τῷ μέσῳ μένει κενὸς χῶρος ἐπιτρέπων εἰς τὸν ταξειδιώτην νὰ περιφέρηται ἐλευθέρως καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἁμαξοστοιχίας. Ἑκατέρωθεν τοῦ κενοῦ τούτου χώρου ὑπάρχουσι στρεφόμεναι ἕδραι λίαν ἀναπαυτικαί. Ἀντὶ 5 φράγκων δύναταί τις νὰ ἔχῃ ἀρίστην κλίνην, ἀντὶ 2,50 ἀνάκλιντρον ἀναπαυτικώτατον. Τὸν χειμῶνα τὰ βαγόνια θερμαίνονται διὰ θερμαστρῶν. Ἑκάστη ἅμαξα ἔχει πρὸς τούτοις κομμωτήριον κάλλιστον μὲ ὅλα τὰ χρειώδη, κτένια, βούρτσας κλ., ὥστε ἀποβαίνει οὕτως ὅλως ἄκοπος ἡ ἑπτάημερος πορεία.

Ὡς πρὸς τὰ ὑλικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐπήνεγκεν ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου, ταῦτα βεβαίως εἶνε πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα. Ὄχι μόνον ὁ νέος δρόμος παραδίδει εἰς τὴν ἀποίκησιν καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν ἀπείρους νέας γαίας, ἀλλὰ καὶ πλησιάζει τρόπον τινὰ τὴν Εὐρώπην πρὸς τὴν ἄκραν Ἀνατολήν. Ἀντὶ νὰ κάμψῃ τις τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικὴν, ὅπως ἄλλοτε, ἵνα πορευθῇ εἰς τὴν Κίναν, δύναται νῦν κατ' εὐθεῖαν νὰ ὑπάγῃ διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὰ δύο ἄκρα τοῦ παλαιοῦ κόσμου τείνουσι τὴν χεῖρα ὑπεράνω τοῦ νέου κόσμου.

P. Vincent.

Η ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΙΝΔΟΙΣ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Paul Janet ἐπιγραφομένου «Ἡ ἱστορία τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης σχετιζομένης πρὸς τὴν ἠθικήν».

Ἐν Ἰνδίᾳ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ εἰσὶν ἀχώριστοι ἀπὸ τῆς θρησκείας. Ἀλλ' ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν παρίσταται ἡμῖν ὑπὸ δύο μεγάλας μορφὰς, ὧν ἡ μὲν δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τελειοποίησις τῆς δὲ, ὑπὸ τὸν Βραχμανισμὸν καὶ τὸν Βουδδισμόν. Καὶ ὁ μὲν Βραχμανισμὸς οὐδέποτε ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς Ἰνδοστάνης, ἀπολιθωθεὶς δ' ἐνταῦθα διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν πανίσχυρος ὤν. Ὁ δὲ Βουδδισμὸς ἐν τῇ χερσονήσῳ γεννηθεὶς, πρωΐμως ἐντεῦθεν ἐξηλάθη, ἀλλὰ πρὸς ἀποζημίωσιν διεδόθη κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν. Μεταβαίνοντες ἀπ' ἐκείνου εἰς τοῦτον θὰ ἴδωμεν τελουμένην μίαν ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων τῆς ἱστορίας ἠθικῶν ἐπαναστάσεων. Ἀλλὰ σκιαγραφήσωμεν πρῶτον τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς Βραχμανικῆς ἠθικῆς.

***

Ταύτης τὰς ἀρχὰς ἀναζητητέον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Μανοῦ.[1] Τούτου ὁ Κώδιξ, καίπερ πρακτικὸς ὤν, οὐχ ἧττον ὅμως παρέχει ἡμῖν περιέργους τινὰς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐναντίων δοξασιῶν, αἵτινες ἐν Ἰνδίᾳ, καθάπερ ὀψιαίτερον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ, ἐπεκράτουν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ. Οἱ μὲν θέτουσι τὸ ἀγαθὸν εἰς τὴν ἀρετὴν μετὰ τοῦ πλούτου. Οὗτοι

1. Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ μετὰ τῶν Βέδων ἀπαρτίζουσι μέρος τῶν Ἱερῶν Βίβλων τῶν Ἰνδῶν.

δὲ εἰσὶ, κατὰ τὸν Μανοῦν, οἱ συνετοὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν πλοῦτον, οἱ δὲ τέλος εἰς μόνην τὴν ἀρετήν. Αἱ τρεῖς αὗται δοξασίαι ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην μας τὰς τῶν Περιπατητικῶν, τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν. Ἡ Βίβλος τοῦ Μανοῦ ἀποφαίνεται αὐθεντικῶς περὶ τούτου· ἀσπάζεται τὴν ἐκλεκτικὴν καὶ περιεκτικὴν δοξασίαν, ἥτις θέτει τὸ ἄκρον ἀγαθὸν εἰς τὴν συνένωσιν τῆς ἀρετῆς, τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πλούτου. «Τοιαύτη εἶναι ἡ ὁριστικὴ ἀπόφασις».

Ὁ συγγραφεὺς τῶν νόμων τοῦ Μανοῦ εἶναι ψυχολόγος ὅστις φαίνεται ἀκριβῶς γινώσκων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διαδηλοῖ μὲν ὅτι ἡ περιφιλαυτία δὲν εἶναι ἐπαινετὸν, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀποσπασθῇ ταύτης ἀπολύτως. «Οὐδέποτε βλέπομεν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ οἱανδήποτε πρᾶξιν τελουμένην ὑπὸ ἀνθρώπου ὅστις νὰ μὴ ἔχῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς». Μάλιστα δὲ θεωρεῖ τὴν περιφιλαυτίαν ὡς τὴν πηγὴν τῆς θρησκείας. «Ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ὠφελείας γεννᾶται ἡ ἔντονος προσπάθεια· τὸ ἐλατήριον τῶν θυσιῶν εἶναι ἡ ἐλπίς· ἡ μεγάλη εὐλάβεια καὶ ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ὁμολογουμένως πηγάζει ἐκ τῆς ἐλπίδος ἀμοιβῆς τινος». Αὕτη μὲν εἶναι ἠθικὴ ταπεινὴ, ἀλλὰ μὴ ἐπιλαθώμεθα, ὅτι ὁ λαλῶν ἐνταῦθα εἶναι νομοθέτης, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ προσλαμβάνῃ εἰς ἐπικουρίαν του τὸ συνηθέστερον ἐλατήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἄλλως δὲ ἐκτὸς τῶν ἀξιωμάτων τούτων τῶν ἐχόντων χαρακτῆρα ὁπωσοῦν ἐγωϊστικὸν ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα περὶ τοῦ ἠθικοῦ συνειδότος, καὶ τῆς κυρώσεως αὐτοῦ, ἅτινα δὲν θ' ἀπεκήρυττε καὶ αὐτὴ ἡ ἁγνοτέρα ἠθική.[1]

Ὁ μυστικισμὸς εἶναι τοσοῦτον ἰδιοφυὴς εἰς τὴν Ἰνδίαν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὸν νομοθέτην, μάλιστα δὲ θρησκευτικὸν, νὰ μὴ συμπεριλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν νομοθεσίαν του. Ὅθεν ὁ Μανοῦς συνιεῖ τὴν εὐλάβειαν, τὴν θεωρίαν, τὴν ἐν τῇ ἐρημίᾳ μελέτην, ἀλλ' ὅμως προσπαθεῖ νὰ τὴν περιστείλῃ ἐντὸς τῶν λογικῶν ὁρίων. Ἑπομένως δὲ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν βιωτικῶν φροντίδων εἰμὴ εἰς τὸν γέροντα, ὅστις βλέπει τὸ δέρμα αὐτοῦ ῥυτιδούμενον, τὴν κόμην πολιουμένην καὶ ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰ τέκνα τῶν τέκνων του· ἐν ταύτῃ δὲ μόνον τῇ ἡλικίᾳ, ἐπιτρέπει αὐτῷ ν' ἀποχωρήσῃ ἐντὸς δάσους, ἵνα παραδοθῇ εἰς τὸν Θεὸν καὶ προπαρασκευάσῃ τὴν εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὄν ἀποῤῥόφησίν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τὸ γῆρας, ἐπιτάττει αὐτῷ ἵνα ἐκπληροῖ τὰ ἀνάλογα τῇ τάξει αὐτοῦ καθήκοντα. Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Μανοῦς συνιστᾷ τὰ ἠθικὰ καθήκοντα ὡς προτιμότερα τῶν θρησκευτικῶν καὶ πρὸ πάντων καταπολεμεῖ τὴν ψευδοευλάβειαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. «Ὁ σοφὸς ἂς τηρῇ »σταθερῶς τὰ ἠθικὰ καθήκοντα μετὰ πλείονος »προσοχῆς ἢ τὰ θρησκευτικά. Ὁ ὀλιγωρῶν »τὰ ἠθικὰ καθήκοντα ἐκπίπτει, εἰ καὶ τηρεῖ ἅ»παντα τὰ θρησκευτικά». Προσεπιλέγει δὲ

«Διὰ μὲν τοῦ ψεύδους μηδενίζεται ἡ θυσία, »διὰ δὲ τῆς ματαιοφροσύνης ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν »της ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν »καθηκόντων, διὰ δὲ τοῦ δόλου ματαιοῦται ὁ »καρπὸς τῆς ἐλεημοσύνης».

«Ὅστις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀρετῆς εἶναι »πάντοτε ἄπληστος, χρῆται τὸν δόλον, ἀπατᾷ »τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς κακοπιστίας του, εἶναι »σκληρὸς, διαβάλλει ἅπαντας, θεωρεῖται ὡς ἔ»χων τὰς ἕξεις τῆς γαλῆς. Ἂς μὴ ἐπαίρεταί τις »διὰ τὰς σκληραγωγίας του· μετὰ τὴν θυσίαν, »ἂς μὴ προφέρῃ ψεῦδος· ὅταν δωρῆταί τι, ἂς μὴ »τὸ διασαλπίζῃ πανταχοῦ».

Ἡ ἠθικὴ τοῦ Κώδικος τοῦ Μανοῦ διακρίνεται ἐπὶ ἐξαιρετικῷ τινι χαρακτῆρι γλυκύτητος καὶ εὐμενείας. Τὸ δόγμα τῆς εἰς φύσιν διακεχυμένης καθολικῆς ζωῆς ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πάντα τὰ ἔμψυχα ὄντα. Ὁ ἀπεχόμενος τῆς ζωοκτονίας λαμβάνει ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀπολαύσῃ εὐδαιμονίας. Δίδεται παραγγελία τῷ Βραχμάνῳ νὰ ἐκλέγῃ ὡς μέσα συντηρήσεως μόνον τὰ μηδεμίαν ἢ τὴν ἐλαχίστην ἐμποιοῦντα βλάβην εἰς τὰ ἔμψυχα ὄντα. Ἡ ὑπερευλάβεια ἐπὶ τοσοῦτον προήκει ὥστε ἀπαγορεύεται τοῖς Βραχμάνοις ἄνευ λόγου νὰ κατασυντρίβωσι βῶλον γῆς ἢ νὰ κόπτωσι διὰ τῶν ὀνύχων των ἁπαλὸν χόρτον. Ἔτι δὲ μᾶλλον νὰ μὴ ἀδικῶσι τοὺς ἀνθρώπους. «Οὐδέποτε πρέπει »νὰ φαίνωνται σκυθρωποὶ, καί περ ἐνδομύχως κα»ταθλιβόμενοι, οὔτε νὰ προσπαθῶσι πῶς νὰ βλά»ψωσι τὸν ἄλλον, οὐδὲ κἂν νὰ διανοῶνται τοιοῦ»τόν τι· καὶ νὰ μὴ ἐκφέρωσι λέξιν, ἐξ ἧς ἐνδέχε»ται νὰ προσβληθῇ τις, καὶ ἥτις κλείει τὴν εἴ»σοδον τοῦ οὐρανοῦ. Ὅστις εἶναι πρᾶος, ἀνε»κτικὸς, ἐκτὸς τῆς τῶν φαύλων συγκοινωνίας, »θέλει κληρονομήσει τὸν Οὐρανὸν διὰ τῆς ἀγάπης »αὐτοῦ. Ὅστις συγχωρεῖ τοὺς τεθλιμμένους ἐ»ξυβρίζοντας αὐτὸν, τιμᾶται ἐν τῷ Οὐρανῷ. . . . »Ὅστις ὅμως αἰσθάνεται κατ' αὐτῶν ἀγανά»κτησιν, πορεύεται εἰς τὸν Ἅδην».

Ἡ θελκτικὴ αὕτη καὶ ἀφελὴς εὐμένεια πρὸς πᾶν ἔμψυχον, ἀναλαμβάνει τόνον περιπαθέστατον, ὅταν λόγος ὑπόκειται περὶ πλασμάτων ἀσθενῶν καὶ ἀθλίων. Ὁ οἶκτος πρὸς τὴν δυστυχίαν, ὁ σεβασμὸς, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἡ λατρεία τῆς ἀδυναμίας, ἰδοὺ τὰ χαρακτηριστικὰ ἅτινα δέον νὰ ἐξάρωμεν ἐν τῇ ἠθικῇ ταύτῃ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ σπανιώτερον ἀπαντᾷ τὸ αἴσθημα τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν Ἀρχαιότητα, τοὐλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καθ' ἣν συναντηθεῖσα καὶ ἐλθοῦσα εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς μετεμορφώθη καὶ ἀνεκαινίσθη. «Οἱ παῖδες, λέγει ὁ Μανοῦς, οἱ γέροντες, »οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀσθενεῖς δέον νὰ θεωρῶνται »ὡς οἱ κύριοι τῆς ἀτμοσφαίρας». Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ ἀρχὴν ἀνακτέον καὶ τὸν πρὸς τὰς γυναῖκας σεβασμὸν, ὅστις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Τακίτου περὶ τῶν Γερμανῶν ἱστορούμενον.

«Παντοῦ ἔνθα αἱ γυναῖκες τιμῶνται, οἱ θεοὶ »ἀρέσκονται· ὅταν ὅμως περιφρονῶνται, πᾶσα »εὐσεβὴς πρᾶξις εἶναι ἄγονος.» Προσεδόκα τις ἐξ Ἀνατολῆς τοιαύτην ἔννοιαν οἵα ἡ ἀκόλουθος; «Κατακλειόμεναι αἱ γυναῖκες ὑπὸ τὴν ἐ»πιτήρησιν τῶν ἀνδρῶν δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς· ἐ»κεῖναι δὲ μόνον εἰσὶν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ αἵτι»νες προφυλάττουσιν αὐταὶ ἑαυτὰς ἐξ ἰδίας αὐ»τῶν βουλήσεως. Οὐδέποτε πρέπει νὰ πλήττῃ »τις γυναῖκα, ἔστω καὶ δι' ἄνθους».[1]

Τοῦτο τὸ πρὸς τὴν γυναῖκα φιλάρεσκον καταντᾷ καὶ μέχρις ἀφελῶν τινων συστάσεων, αἵτινες ὑποκινοῦσι τὸ μειδίαμα. «Διὸ πρέπει οἱ »ἄνδρες, λέγεται, νὰ προσφέρωσι τιμὴν εἰς τὰς »γυναῖκας τῶν οἰκογενειῶν των καὶ νὰ παρέχω»σιν αὐταῖς κοσμήματα, καὶ ἐδέσματα ἐκλε»κτά.—Ἐὰν ἡ γυνὴ δὲν ἦναι λαμπρὰ κεκαλ»λωπισμένη, δὲν εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ συ»ζύγου της».

Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ περιέχουσιν ὡσαύτως ἔν τισι χωρίοις, ἁγνὸν καὶ ὑψηλὸν περὶ τῆς οἰκογενείας αἴσθημα. Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ Ἀρχαιότης θὰ ἐζήλου τοιαύτας ἐννοίας, οἷαι αἱ ἑφεξῆς· «Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ τὸ »αὐτὸ πρόσωπον. Ἐν ᾗ οἰκογενείᾳ ὁ ἀνὴρ ἀρέ»σκεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ »αὐτῆς, ἡ εὐδαιμονία εἶναι διὰ παντὸς ἐξησφα»λισμένη. Ἡ σύζευξις νεάνιδος καὶ νεανίου, »πηγάζουσα ἐξ ἀμοιβαίας συμπαθείας, ἀποκα»λεῖται ὁ γάμος τῶν Οὐρανίων Μουσικῶν. Γυνὴ »ὑπεραγαπῶσα καὶ σεβομένη τὸν ἄνδρα της, τι»μηθήσεται ἐν Οὐρανῷ· ἀπολέσασα δὲ τὸν ἄν»δρα της, μηδὲ νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα ἄλλου ἀν»δρός. Ὁ πατὴρ εἶναι σεβασμιώτερος ἑκατὸν »παιδαγωγῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἑκατὸν πατέρων. »Ὅστις ἀμελεῖ νὰ τοὺς τιμᾷ, ἀπόλλυσι τὴν ἀ»ξίαν παντὸς εὐσεβοῦς ἔργου. Τοῦτο εἶναι τὸ »πρῶτον καθῆκον, πᾶν ἕτερον εἶναι δευτερεῦον».

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα ἀξιώματα, ἅτινα φαίνονται ἀντιφάσκοντα πρὸς τὰ προηγούμενα, ἢ τοὐλάχιστον μᾶς ἀναγκάζουσι νὰ κολάσωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν. Ὅθεν αἱ γυναῖκες, αἵτινες ὀλίγῳ ἀνωτέρω ἐφαίνοντο ὅτι ἔπρεπε νὰ προφυλάττωσιν αὐταὶ ἑαυτὰς, πρέπει, κατ' ἄλλον τινὰ νόμον, νὰ κατέχωνται νυχθημερὸν ἐν ἐξαρτήσει καὶ ὑπακοῇ ὑπὸ τῶν προστατευόντων αὐτάς. «Ἡ γυνὴ οὐδέποτε ὀφεί»λει νὰ διάγῃ κατ' ἀρέσκειαν. Ἡ γυνὴ οὐδέ»ποτε πρέπει νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει οὐδ' ἐν »τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς». Τέλος δὲ, καθάπερ ἐν ταῖς ταταρικαῖς νομοθεσίαις, ἡ γυνὴ εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ ἀνδρός. Τοῦτο δὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἐκτίθεται μάλιστα καὶ ὑπὸ παχυλωτάτην μορφήν. Ἡ γυνὴ ἐξομοιοῦται πρὸς ἀγρόν· «Ὁ δὲ σπόρος καὶ καρπὸς ἀνήκουσιν εἰς »τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ». Τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἀντιφάσεις τῶν ἀρχαίων νομοθεσιῶν, ἐν αἷς τὸ αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐκβλαστήσει καταβάλλεται ὑπὸ τῆς διαρκοῦς βαρβαρότητος τῶν πρώτων αἰώνων.

* * *

Καί τοι δὲ ἐν τῇ Νομοθεσίᾳ τοῦ Μανοῦ σποράδην ἀναφαίνονται χαρακτηριστικά τινα περιπαθῆ ἐνίοτε δὲ καὶ ὑψηλὰ, οὐχ ἧττον ὅμως ὁμολογητέον, ὅτι ἡ Νομοθεσία αὕτη εἶναι κατὰ βάθος πλημμελὴς εἰς τὴν πηγήν της ἕνεκα διδασκαλίας τινὸς, ἥτις δὲν ἰδιάζει μὲν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀλλ' εἰς ἣν ἔθεσεν οὕτως εἰπεῖν ἀνεξίτηλον τὴν σφαγῖδά της· ἐννοῶ δὲ τὴν τῶν κάστεων διδασκαλίαν.

Πανταχοῦ, ἐν πάσαις ταῖς κοινωνίαις, ἐν πᾶσι τοῖς πολιτισμοῖς, ὑπῆρξεν ἀνισότης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πανταχοῦ εἰς τὰς φυσικὰς ἀνισότητας προσετέθησαν καὶ τεχνικαί. Πανταχοῦ οἱ ἰσχυροὶ κατεπίεσαν τοὺς ἀδυνάτους. Πατρίκιοι καὶ δημόται, εὐγενεῖς καὶ ἀγροῖκοι, πλούσιοι καὶ πένητες, δεσπόται καὶ δοῦλοι, ὑπὸ τὰς διαφόρους ταύτας μορφὰς ἐτέθη παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ἀνισότητος.

Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλοθι, δύναταί τις νὰ διαβεβαιώσῃ ὅτι, ἡ ἀνισότης προσέλαβε χαρακτῆρα τραχύτερον, ἀποτομώτερον, συστηματικώτερον ἢ ἐν Ἰνδίᾳ. Οὐδαμοῦ ἄλλοθι οἱ ἄνθρωποι διεχωρίσθησαν διὰ φραγμῶν στερεωτέρων, δι' ἀνισοτήτων ἐξευτελιστικωτέρων καὶ καταθλιπτικωτέρων. Ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ παντοῦ μὲν ὑπῆρξαν τάξεις, ἀλλὰ μόνον ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, μάλιστα δὲ ἐν Ἰνδίᾳ ὑπῆρξαν *κάστεις*.

Ἡ σύστασις τῶν κάστεων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Μανοῦ ὡς ἔχουσα θείαν ἀρχήν. Κοινὸς μὲν

1. «Ἡ ψυχὴ μαρτυρεῖ αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς· μηδέποτε περι»φρονεῖτε τὴν ψυχήν σας, τὸν κατ' ἐξοχὴν μάρτυρα τῶν ἀν»θρώπων.—Οἱ φαῦλοι λέγουσιν, οὐδεὶς ἡμᾶς βλέπει· ἀλλ' οἱ »θεοὶ ἐπισκοποῦσιν αὐτοὺς οὐχ ἧττον ἢ τὸ ἐντὸς αὐτῶν »πνεῦμα. Ὦ ἄνθρωπε, ἐνῷ σὺ λέγεις εἰμὶ αὐτὸς κατ' ἐμαυτὸν, »ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐδρεύει ἀδιακόπως τὸ ὑπέρτατον ἐκεῖνο »πνεῦμα, ὅπερ μετὰ προσοχῆς καὶ σιγῆς παρατηρεῖ τὸ ἀγα»θὸν καὶ τὸ κακόν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ σου »ἐνοικοῦν, εἶναι δικαστὴς αὐστηρὸς, τιμωρητὴς ἀδυσώπη»τος, εἶναι Θεός».

«Πᾶσα πρᾶξις τῆς διανοίας, τοῦ λόγου ἢ τοῦ σώματος, »ἐφ' ὅσον εἶναι ἀγαθὴ ἢ κακὴ, φέρει ἀγαθὸν ἢ κακὸν καρ»πόν. Ὁ ἄνθρωπος ἐκπληρῶν τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ κα»θήκοντα, χωρὶς νὰ κινῆται εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς προσδοκίας »τῆς ἀμοιβῆς, φθάνει εἰς τὴν ἀθανασίαν».

«Ἂς ἐπαυξάνῃ βαθμηδὸν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, καθάπερ οἱ »μύρμηκες ἐπαυξάνουσι τὴν κατοικίαν των.— Ἀφοῦ ἐγκα»ταλειφθῇ τὸ σῶμά του εἰς τὴν γῆν, οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἀποθα»νόντος ἀπέρχονται ἀποστρέφοντες τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· »ἀλλ' ἡ ἀρετὴ συνοδεύει τὴν ψυχὴν »αὐτοῦ».

1. Ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἄλλου νομοθέτου (Πανδεκ., 11, σ. 209.) Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ Μανοῦς ἐπιτρέπει τὴν μαστίγωσιν τῆς γυναικὸς ὅταν περιπίπτῃ εἰς πλημμέλημα.

τούτων δημιουργὸς εἶναι ὁ Βράχμας, ἀλλ' ἑκάστην τούτων ἐδημιούργησεν ἔκ τινος διαφόρου μέλους ἑαυτοῦ: τὴν μὲν πρώτην τάξιν, τὴν τῶν ἱερέων ἢ *Βραχμάνων*, ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· τὴν δὲ δευτέραν, τὴν τῶν πολεμιστῶν ἢ *Ξατρῶν*, ἐκ τοῦ βραχίονος· τὴν δὲ τρίτην, τὴν τῶν γεωργῶν ἢ ἐμπόρων, τῶν *Βαισύων*, ἐκ τοῦ μηροῦ, τὴν δ' ἐσχάτην, τὴν τῶν δούλων ἢ *Σούδρων*, ἐκ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἀνισότης τῶν κάστεων δὲν εἶναι μόνον πολιτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἠθική· ἑκάστη τάξις ἔχει τὰ ἰδιαίτερα αὐτῆς καθήκοντα. Τὸ κείμενον ῥητῶς περὶ τούτου ἐκφράζεται. Τὸ μὲν φυσικὸν καθῆκον τοῦ Βραχμάνου εἶναι ἡ εἰρήνη, ἡ μετριοπάθεια, ὁ ζῆλος, ἡ ἁγνεία, ἡ ὑπομονὴ, ἡ εὐθύτης, ἡ φρόνησις, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ Θεολογία. Τὸ δὲ τοῦ Ξάτρου ἡ ἀνδρία, ἡ δόξα, τὸ θάῤῥος, τὸ ἐν ταῖς μάχαις ἀτρόμητον, ἡ γενναιοψυχία καὶ ἡ καλὴ διαγωγή. Τὸ δὲ τοῦ Βαισύου ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ δὲ τοῦ Σούδρα ἡ δουλεία. Ὅθεν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην, οὐχὶ μόνον τὰ πλούτη, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ εἰσὶν ἀνίσως διανενεμημέναι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀρετὴ εἶναι προνομία. Αἱ ὑψηλότεραι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Βραχμάνους, αἱ λαμπρότεραι εἰς τοὺς πολεμιστάς· αἱ δὲ ὑποδεέστεραι τάξεις δὲν ἔχουσι κυρίως εἰπεῖν ἀρετὰς, ἀλλ' ἐργασίας. Γεωργεῖν, κτηνοτροφεῖν καὶ ἐμπορεύεσθαι, ἰδοὺ αἱ ἐργασίαι τῆς τρίτης τάξεως. Ἀνατίθενται ὅμως αὐτῇ καὶ ὑψηλότερα καθήκοντα, ἅτινα συμμερίζεται μετὰ τῆς δευτέρας, τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ θρησκευτικά. Ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ θυσία, ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἱερῶν Βίβλων, ἰδοὺ ὅ,τι αὐτῇ ἐπιτάττεται· διότι καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον ὑποτελείας πρὸς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες εἰσὶν οἱ μόνοι ταμίαι τῶν θυσιῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Βίβλων. Ἡ δὲ τάξις τῶν Σούδρων περιελθοῦσα εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῆς ἐξαχρειώσεως, δὲν ἔχει ἄλλο ἔργον ἢ νὰ δουλεύῃ τὰς ἄλλας τάξεις.

*
* *

Ἡ διδασκαλία τῶν κάστεων ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἰνδίας. Ἡ πολιτικὴ αὕτη εἶναι ὅλως ἱερατική. Εἶναι θεοκρατία ἀπόλυτος. Ἡ Ἑσπερία, εἰ καὶ ἔλαβε πεῖραν εἴδους τινὸς θεοκρατίας, μόλις ὅμως δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ ὑπερβάλον τῆς ὑπεροψίας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ, ὃν ἡ Ἰνδία ἠνέχθη καὶ ἐλάτρευσεν ἐν τῇ τάξει τῶν Βραχμάνων. Ναὶ μὲν ἡ Βίβλος τοῦ Μανοῦ συνιστᾷ τῷ Βραχμάνῳ ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν κοσμικὴν τιμὴν, καὶ *νὰ ἐπιθυμῇ τὴν περιφρόνησιν ὡς τὴν ἀμβροσίαν*. Ἀλλ' ἡ προσποιητὴ αὕτη ταπεινοφροσύνη εὐθὺς ἐκλείπει ὑποχωροῦσα εἰς τὴν πλέον παράλογον ὑπεροψίαν. Ἡ γέννησις τοῦ Βραχμάνου εἶναι θεῖόν τι συμβεβηκός· εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς δικαιοσύνης· εἶναι ὁ κυρίαρχος ἁπάντων τῶν ὄντων· πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχον εἶναι ἡ ἰδιοκτησία του· ἔχει δικαίωμα ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων· χάριν τῆς τοῦ Βραχμάνου ἐλευθεριότητος οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπολαύουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Τέλος δὲ ὁ Βραχμᾶνος, πεπαιδευμένος ὢν ἢ ἀπαίδευτος, εἶναι κραταιὰ θεότης.

Ἀλλ' ἡ τάξις τῶν Βραχμάνων ὁλοσχερῶς ἐπασχολουμένη εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν εὐσέβειαν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προασπίζῃ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τοσοῦτον μεγάλας προνομίας. Ὅθεν, καθάπερ τοῦτο συμβαίνει ἀείποτε, ἡ θεοκρατία πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτῆς δανείζεται τὸ ξίφος τῶν πολεμιστῶν· ἡ κοινωνικὴ τάξις στηρίζεται ἐπὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἱερατικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, ὧν ἑκατέρα δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ προαχθῇ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς ἑτέρας. Ἀλλ' ὁ Βραχμᾶνος, καί περ ἀποδεχόμενος τὴν προστασίαν τοῦ πολεμιστοῦ, δὲν τὸν θεωρεῖ ὅμως ἰσότιμον. Ἰδοὺ ἡ σχέσις τῶν δύο τούτων τάξεων· Βραχμᾶνος δεκαετὴς καὶ Ξατρίας ἑκατοντούτης δέον νὰ θεωρῶνται ὁ μὲν ὡς ὁ πατὴρ, ὁ δὲ ὡς τὸ τέκνον· ἐκ τούτων δὲ τῶν δύο ὁ Βραχμᾶνος εἶναι ὁ πατὴρ, καὶ καθὸ τοιοῦτος εἶναι σεβαστός.

Καί περ δὲ τῶν Βραχμάνων ἐν πράγματι δεσποζόντων ἁπασῶν τῶν ἄλλων τάξεων, τὸ εἶδος ὅμως τῆς Πολιτείας δὲν εἶναι θεοκρατικὸν, ἀλλὰ μοναρχικόν. Ἡ Ἰνδικὴ γλῶσσα χρῆται ἴσην ἔμφασιν εἴτε περὶ τοῦ βασιλέως εἴτε περὶ τῶν ἱερέων λαλεῖ. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ προφανῶς ἀνεφύη ἡ διδασκαλία ἐκείνη, ἥτις μᾶλλον ἢ ἧττον μεμετριασμένη, θεωρεῖ τοὺς βασιλεῖς ὡς ἀντιπροσώπους, ὡς διερμηνεῖς, ὡς ἀποῤῥοίας τῆς θεότητος καὶ λέγει πρὸς τοὺς βασιλεῖς· Ὑμεῖς ἐστὲ θεοί. Ἐν Ἰνδίᾳ, ἔνθα τὰ πάντα εἰσὶ θεῖα, θὰ κατεβιβάζετο ὁ βασιλεὺς ἀποκαλούμενος ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὑπουργὸς τοῦ Θεοῦ ὅπως διεκδικῇ αὐτόν. Πρέπει καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς νὰ ἦναι θεός.

«Ἐπειδὴ ὁ κόσμος οὗτος ἐν ἐλλείψει βασι»λέων πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ φόβου συνεταράττετο, »πρὸς συντήρησιν ἁπάντων τῶν ὄντων ὁ Κύριος »ἐδημιούργησε βασιλέα προσλαβὼν ἀΐδια μόρια »ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Ἴνδρα, τοῦ Ἀνίλα, τοῦ Ὑάμα, »τοῦ Σουρύα, τοῦ Ἀγνῆ, τοῦ Βαρούνα, τοῦ Χάνδρα »καὶ τοῦ Κουβέρα. Σχηματισθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς »ἐκ μορίων ἐξαχθέντων ἐκ τῆς οὐσίας τῶν πρω»τίστων τούτων θεῶν, ὑπερακοντίζει κατὰ τὴν »λαμπηδόνα πάντας τοὺς ἄλλους θνητούς. Ὡς ὁ »ἥλιος, οὕτω καὶ αὐτὸς καίει τοὺς ὀφθαλμοὺς »καὶ τὰς καρδίας, καὶ οὐδεὶς ἐπὶ γῆς δύναται »νὰ ἀνατενίσῃ πρὸς αὐτόν. Εἶναι τὸ πῦρ, ὁ ἄνε»μος, ὁ ἥλιος, ὁ ἐπὶ τῆς σελήνης ἐπιστατῶν »δαίμων, ὁ βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης, ὁ θεὸς »τοῦ πλούτου, ὁ θεὸς τῶν ὑδάτων, καὶ τὸ ὑπέρ»τατον στερέωμα ἕνεκα τῆς ἰσχύος του. Δὲν »πρέπει νὰ περιφρονῇ τις τὸν μονάρχην οὐδ' ἐν

»αὐτῇ τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ, λέγων, εἶναι ἁπλοῦς »θνητός· διότι εἶναι μεγάλη θεότης ὑπὸ ἀνθρω»πίνην μορφήν».

Δύσκολον εἶναι νὰ φαντασθῶμεν διαπρεπεστέραν ἀποθέωσιν τῆς βασιλείας· ἀλλ' ἐὰν παρατηρήσωμεν ἐγγύτερον, ἀνευρίσκομεν ὅτι ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ πόῤῥω ἀπέχει τοῦ νὰ ἦναι τοσοῦτον εὐρεῖα ὅσον ἐπαγγέλλεται ἡ μεγαλοπρεπὴς καταγωγή της. Καὶ πρῶτον τὸ κύριον καθῆκον τοῦ βασιλέως εἶναι ἡ πρὸς τοὺς Βραχμάνους εὐλάβεια· ὀφείλει νὰ δεικνύῃ τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας ἀνιστάμενος· νὰ ἀνακοινοῖ αὐτοῖς ἁπάσας τὰς ὑποθέσεις του· νὰ περιποιῇ αὐτοῖς παντοίας ἀπολαύσεις καὶ πλούτη, καὶ νὰ ἐπιχορηγῇ αὐτοῖς τὸ προϊὸν πάντων τῶν προστίμων. Ἂν εὕρῃ θησαυρὸν, τὸ ἥμισυ ἀνήκει τοῖς Βραχμάνοις· ἐὰν δὲ ὁ Βραχμᾶνος εὕρῃ τοιοῦτον, τὸν διακρατεῖ ὅλον.

Ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Βραχμάνου οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸν βασιλέα· ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἄλλας τάξεις, ἐν ἐλλείψει κληρονόμου, κληρονομοῦσιν οἱ Βραχμάνοι. Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ προφανῶς συνετάχθησαν πρὸς πορισμὸν πλούτου τοῖς Βραχμάνοις· οὕτω δῆθεν πρέπει νὰ καταπίνωσι τὴν περιφρόνησιν ὡς ἀμβροσίαν. Τὰ ἀγαθὰ τῶν Βραχμάνων εἶναι ἱερά· ὁ βασιλεὺς οὐδέποτε ὀφείλει νὰ θίγῃ αὐτά· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἀμηχανίᾳ δὲν πρέπει νὰ εἰσπράξῃ φόρον παρὰ Βραχμάνου. Τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας συνοδεύουσιν ἀπειλαὶ δεινόταται. «Τίς ἡγεμὼν »εὐδοκιμεῖ πιέζων ἐκείνους οἵτινες ἐν τῇ ὀργῇ »αὐτῶν δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἄλλους κό»σμους καὶ ἄλλας χώρας τοῦ κόσμου, καὶ νὰ »μεταβάλωσι τοὺς θεοὺς εἰς θνητούς;»

Τοιαύτη εἶναι ἡ Ἰνδικὴ βασιλεία· περιστοιχιζομένη ὑπὸ θρησκευτικῆς γοητείας ὅπως καταπλήττῃ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ὄργανον τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ἥτις μόνη ἀντιποιεῖται τὴν πραγματικὴν ἀρχὴν, ἐγκαταλείπουσα τὸ θορυβῶδες καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῆς κυβερνήσεως. Γινώσκομεν τί μέρος λαμβάνει ἡ τάξις τῶν πολεμιστῶν εἰς τοῦτον τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν· εἰσὶν οἱ βραχίονες τοῦ ἱερατείου, καὶ εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ ἄμυνα τῆς κοινωνίας. Αἱ δὲ δύο ὑποδεέστεραι τάξεις στεροῦνται πάσης ἐλευθερίας καὶ πάσης ἐπιῤῥοίας. Ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ τὰς ἐξαναγκάζῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των· διότι ἐὰν ἐπί τινα στιγμὴν ἀπόσχωνται αὐτῆς, δύνανται τὸ πᾶν ν' ἀνατρέψωσιν. Ὅθεν οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φαντασιοπληξίας τοῦ Βαισύου (τοῦ γεωργοῦ) νὰ λέγῃ· δὲν θέλω εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐπιμελῶμαι τὰ κτήνη. Ὁ δὲ Σούδρας ὀφείλει τυφλῶς νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν Βραχμᾶνον, ὅστις δύναται ἀτιμωρητὶ νὰ σφετερίζεται τὸ πρᾶγμα τοῦ δούλου του· διότι ὁ δοῦλος οὐδέν τι ἔχει ἴδιον· πᾶν εἴ τι κέκτηται δύναται νὰ τὸ οἰκειοποιηθῇ ὁ κύριός του. Ὁ δοῦλος καὶ ἀπελευθερούμενος διατελεῖ ἐν καταστάσει δουλείας· διότι φυσικῆς οὔσης τῆς καταστάσεως ταύτης, τίς δύναται νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ;

Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι πολιτικὸν σύστημα ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς δουλείας ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ, δὲν ἔχει ἄλλο μέσον ἐνεργείας ἢ τὴν τιμωρίαν. Ἡ τιμωρία εἶναι ὁ πολιοῦχος δαίμων. Ὅθεν ἐπαινεῖται καὶ ἐξυψοῦται ὡς θεός. Ἐπιτραπήτω οὖν ἡμῖν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἐφεξῆς ὕμνον εἰς τιμὴν τῆς τιμωρίας, πλήρη ἀγρίας τινὸς μεγαλοπρεπείας.

«Ὅπως ἐνισχύσῃ τὸν βασιλέα εἰς τὰς λει»τουργίας αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἀνέκαθεν ἐδημιούρ»γησε τὸν δαίμονα τῆς τιμωρίας, προστάτην »ἁπάντων τῶν ὄντων, ἐκτελεστὴν τῆς δικαιοσύ»νης, ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν, οὗ τινος ἡ οὐσία εἶναι »ὅλως θεία. Ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἐπιτρέπει »εἰς πάντα τὰ δημιουργήματα, τά τε κινητὰ »καὶ τὰ ἀκίνητα, νὰ ἀπολαύωσιν ὅ,τι εἶναι αὐ»τοῖς ἴδιον, καὶ κωλύει αὐτὰ νὰ παρεκτρέπωνται »τῶν καθηκόντων των. Ἡ τιμωρία εἶναι βασι»λεὺς πλήρης ἐνεργείας, εἶναι ἐπιτήδειος δια»χειριστὴς καὶ σοφὸς τοῦ νόμου διανομεύς· ἀ»ναγνωρίζεται ὡς ὁ ἐγγυητὴς τῆς ὑπὸ τῶν τεσ»σάρων τάξεων ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος. »Ἡ τιμωρία διέπει τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἡ τι»μωρία τὸ προστατεύει. Ἡ τιμωρία ἀγρυπνεῖ »ἐνῷ τὰ πάντα καθεύδουσιν· ἡ τιμωρία εἶναι ἡ »δικαιοσύνη, λέγουσιν οἱ σοφοί. Μετὰ περισκέ»ψεως καὶ ἐν καιρῷ ἐπιβαλλομένη περιποιεῖ »τοῖς ἀνθρώποις τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ἀπερι»σκέπτως ἐφαρμοζομένη, ἄρδην τὴν καταστρέ»φει. Ἐὰν ὁ βασιλεὺς μὴ ἐτιμώρει τοὺς ἐνόχους, »οἱ ἰσχυρότεροι θὰ ὤπτων τοὺς ἀσθενεστέρους »ὡς ἰχθύας, ὀβελίζοντες αὐτούς. Ἡ κορώνη θὰ »ἐκέντα διὰ τοῦ ῥάμφους της τὴν προσφορὰν »τοῦ ἄρτου, ὁ κύων θὰ ἔλειχε τὸ διϋλισμένον »βούτυρον· δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον δικαίωμα ἰδιο»κτησίας, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐσχάτης τάξεως θὰ »ἀντικαθίστα τὸν κατέχοντα τὴν ἀνωτάτην. »Πᾶσαι αἱ τάξεις θὰ διεφθείροντο, πάντες οἱ »φραγμοὶ θ' ἀνετρέποντο, τὸ πᾶν θὰ ἦτο σύγ»χυσις, ἐὰν ἡ τιμωρία δὲν ἔκαμνε πλέον τὸ »χρέος της. Παντοῦ ἔνθα ἡ μελάγχρους, ἡ ἐρυ»θρόμματος τιμωρία ἐξαλείφει τὰ ἁμαρτήματα, »οἱ ἄνθρωποι οὐδέν τι πτοοῦνται, ἐὰν ὁ διευθύ»νων τὴν τιμωρίαν ἦναι πεπροικισμένος δι' ὑ»γιοῦς κρίσεως».

Ὅθεν ἡ διδασκαλία αὕτη, ἥτις τὸ πρῶτον ἐφάνη ἡμῖν ὡς διδασκαλία ἀγάπης καὶ ἥτις τῷ ὄντι γίνεται ἀξιοσύστατος διὰ τῶν περιπαθεστάτων τόνων, ἐν τέλει καταλήγει εἰς τὸν δεινότερον δεσποτισμόν. Θεοκρατία ἀκόλαστος, βασιλεία φοβερὰ, δουλεία ἀνήκουστος τῶν ὑποδεεστέρων τάξεων, ὑπεράνω δὲ τῆς κοινωνίας ἡ

τιμωρία περιϊπταμένη ὡς αἱμοσταγὴς δαίμων, ἰδοὺ ὁ Βραχμανισμὸς, θρησκεία ἀλλόκοτος συμφύρουσα τὴν πλέον πολύπλοκον δεισιδαιμονίαν μετὰ τῆς πλέον λεπτολόγου μεταφυσικῆς, τὰς χαλεπωτέρας ἀπειλὰς μετὰ τῶν συμπαθεστέρων ἀξιωμάτων καὶ ἀγρίαν τινὰ ὠμότητα μετ' ἄκρας εὐαισθησίας.

Νῦν δὲ ἴδωμεν, ἔν τινι ἐπαναστατικῇ αἱρέσει, ἥτις κατέστη καὶ αὐτὴ μεγάλη θρησκεία, τὰς ἀρχὰς τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀδελφότητος ἅς τινας ἐν δυνάμει περιεῖχεν ὁ Βραχμανισμὸς, ἐξαισίως ἀναπτυσσομένας καὶ ἀπὸ συνεπείας εἰς συνέπειαν ἐπαγομένας τὸν ὅλεθρον τοῦ συστήματος τῶν κάστεων καὶ τῆς θεοκρατίας. Τοιοῦτον εἶναι τὸ μέρος ὅπερ διεδραμάτισεν ὁ Βουδδισμὸς, κλάδος ἀποκεκομμένος τοῦ Βραχμανισμοῦ, ὅστις ἀναδείκνυται πολλῷ ὑπέρτερος τούτου κατὰ τὸ ἠθικὸν αἴσθημα.[1]

Ἕπεται τὸ τέλος. Θ. Καροτσος.

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΠΡΟ 3500 ΕΤΩΝ

Ἐν Αἰγύπτῳ ἀνεκαλύφθη οὐ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ διασήμου ἀρχαιολόγου Ἔβερς τὸ ἀρχαιότατον τῶν περὶ ἰατρικῆς ὑπαρχόντων βιβλίων. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀνῆκον εἴς τινα βιβλιοθήκην τοῦ Φαραὼ, συνεγράφη καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν Ἰωσὴφ ἦν ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Ἰακὼβ μετέβη ἐκεῖσε μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Πρό τινων ἐτῶν οἱ ἐγχώριοι Ἄραβες ἀνεῦρον παρὰ τὰς Θήβας ἐν Δὲρ-ἐλ-Μεδινὲτ μέγαν ἀριθμὸν παπύρων ἔν τινι σπηλαίῳ, ἐξ ὧν κατὰ τὸν ἰδόντα αὐτοὺς Ἄγγλον Χάρρις σάκκος ὁλόκληρος ἐδύνατο νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ μὲν σοφὸς οὗτος ἠγόρασέ τινας αὐτῶν, οἱ δὲ Ἄραβες ἀπέκρυψαν τοὺς περισσοτέρους καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσφέρουσιν εἰς ἀγορὰν τοῖς περιηγηταῖς.

Οἱ πάπυροι οὗτοι διαφόρους περιέχοντες πραγματείας εἶναι γεγραμμένοι διὰ χαρακτήρων ἱερογλυφικῶν ἀρχαιοτάτων ἀλλ' ὁμοιοσχήμων, ἀνῆκον δὲ κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν αἰγυπτιοδιφῶν εἰς τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τὴν παρὰ τοῦ Φαραὼ Ῥαμέσεως ἱδρυθεῖσαν ἐν Μεδινὲτ-Χαβὼν καὶ ἐγράφησαν κατὰ τὴν 18ην δυναστείαν, ἤτοι κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα π. Χ. Μετὰ τὸν Χάρρις καὶ ἄλλοι πολλοὶ περιηγηταὶ ἠγόρασάν τινας ἐκ τῶν παπύρων τούτων. Ἀλλ' ὁ ἐσχάτως παρὰ τοῦ Ἔβερς ἀπό τινος Κόπτου ἀγορασθεὶς καὶ ἐν δυσὶ τόμοις δημοσιευθεὶς εἶναι ὁ μεγαλείτερος μὲν τῶν λοιπῶν, ὁ περιεργότερος δὲ, ὡς μνημεῖον μέχρις ἡμῶν περισωθὲν τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἐπιγράφεται δὲ, *Κῶδιξ, ἤτοι σύνοψις τῶν κατὰ τῶν ἀῤῥωστιῶν φαρμάκων*. Κατὰ τὸν Ἔβερς ἀνῆκεν εἰς τὰς συγγραφὰς ἐκείνας αἵτινες ἐγράφοντο χάριν τῆς διδασκαλίας τῶν νέων Αἰγυπτίων τῶν μεταξὺ τῶν ἱερέων καὶ τῶν σοφῶν καταλεγομένων ἢ παρ' αὐτοῖς μαθητευόντων. Δὲν εἶναι πλῆρες ἰατρικὸν σύγγραμμα ἀλλὰ μᾶλλον ἐγχειρίδιον θεραπευτικῆς ἢ φαρμακολογίας, τὸ δὲ πρῶτον κεφάλαιον αὐτοῦ ἐπιγράφεται· *ὁδηγίαι περὶ τῆς ἐπὶ οἱουδήποτε μέλους τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐπιθέσεως τῶν φαρμάκων*.

Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἦτον ἀμιγὴς δεισιδαιμονίας παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, οἵτινες ὁσάκις ἐποιοῦντο χρῆσιν τῶν φαρμάκων δὲν ἠμέλουν τῶν μαγικῶν ἐπικλήσεων. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται ἔτι καὶ νῦν σήμερον ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀγρόταις, παρ' οἷς συνήθως οἱ ἄῤῥωστοι θεραπεύονται ὑπὸ ἐμπειρικῶν, εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν θὰ εἶδον ἢ θὰ ἤκουσαν ὅτι οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι ἐμπειρικοὶ καὶ πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες (ἐξ ὧν καὶ ἡ παρὰ Γάλλοις ἔκφρασις remède de bonne femme) δὲν ἀμελοῦσιν, ὅτε δίδουσιν ἢ ἐπιθέτουσι τὰ ἰατρικά των, τῶν *ἐξορκισμῶν*. Περίεργος αὕτη ὁμοιότης τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς ἀμαθείας ἐν τῇ ἀποστάσει τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου!

Τούτου ἕνεκα εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος παπύρου ὁ συγγραφεὺς ἐξαίρων τὴν χρησιμότητα τοῦ ἐξορκισμοῦ προτρέπει τοὺς θεραπεύοντας νὰ μὴ λησμονῶσιν αὐτὸν ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐπιθέσωσι φάρμακόν τι ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέλους τοῦ ἀῤῥώστου.

Εἰς τὰς γενικὰς *ἐξορκιστικὰς* ὁδηγίας ἕπεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν φαρμάκων ὧν πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις κατὰ τὰς διαφόρους ἀῤῥωστίας, καὶ ὧν ὁρίζεται ἡ δόσις.

Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα ἀληθεῖς ἰατρικὰς συνταγάς.

Πρώτη αἰτία πασῶν τῶν ἀῤῥωστιῶν εἶναι κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἡ κατάχρησις τῆς τροφῆς. Ὅθεν μακρὰ σειρὰ συνταγῶν ὁρίζει τὰ κατὰ τῶν νοσημάτων τῆς κοιλίας φάρμακα, καὶ δὴ τὰ κατὰ τῶν φλεγμονῶν, τῶν ἀποστημάτων, τῶν ἐξοιδημάτων, τῆς γαστρίτιδος, τῆς ἐντερίτιδος, τῆς περιτονίτιδος κλπ. Καὶ ποῦ μὲν ὁρίζονται ἐξωτερικὰ φάρμακα, ποῦ δὲ καὶ ἐσωτερικά.

Μετὰ τὰ νοσήματα τοῦ στομάχου, ὅστις καλεῖται ἐν τῷ παπύρῳ *θύρα τῆς καρδίας*, ἔρχεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν λοιπῶν νοσημάτων καὶ τῶν προσιδιαζόντων ἑκάστῳ τούτων φαρμάκων.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ περὶ τῶν νοσημάτων τῶν ὀφθαλμῶν κεφάλαιον, διότι ἐν αὐτῷ ἀπαντῶσι πάντα σχεδὸν τὰ νοσήματα τὰ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Γαληνοῦ περιγραφόμενα. Ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν κατὰ τούτων φαρμάκων, ὧν ἕνια δοτέα κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, συνιστᾶται καὶ ἡ χρῆσις τῆς χολῆς ὡς κολλυρίου, τοῦθ' ὅπερ εὕρηται καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἰατρικῇ.

Μακρὸν εἶναι τὸ κεφάλαιον τὸ πραγματευόμενον τὰ τῆς ἐγγυμοσύνης, τῆς λοχείας καὶ τῆς γαλουχίας τοῦ νεογνοῦ. Ἐν αὐτῷ ὁρίζονται πάντα τὰ ὠφέλιμα τῇ μητρὶ, τῷ νεογνῷ καὶ τῇ τροφῷ. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐν αὐτῷ περιέργων ἀξία μνείας εἶναι ἡ περὶ τοῦ βιωσίμου τοῦ νεογνοῦ ἑξῆς παρατήρησις. Ἐὰν τοῦτο, κατὰ τὸν αἰγύπτιον συγγραφέα, φωνάξῃ Οὔϊ, θὰ ζήσῃ, ἐὰν δὲ Ἄ, θὰ ἀποθάνῃ.

Μετὰ τὴν νοσολογίαν ταύτην καὶ τὴν φαρμακολογίαν ἔρχεται πραγματεία τις περὶ τῆς *ἐπιστήμης τῆς καρδίας*, ἐξ ἧς συνάγεται ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐχρῶντο τῇ ἀκροάσει ὅπως κρίνωσι περὶ τῆς τακτικῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος· εἶτα δὲ σειρὰ φαρμάκων περὶ καταστροφῆς τῶν ἐντόμων καὶ τῶν φαρμάκων καὶ περὶ θεραπείας τῶν πασχόντων ἀδένων, τῶν κύστεων, τῆς βρογχοκήλης, ἐνταῦθα δὲ διὰ πρώτην φορὰν ὁρίζεται ἐγχείρισις χειρουργική. Ἀπαντῶσι δὲ καί τινες συνταγαὶ βλαπτικαὶ, οἷον περὶ τῶν τρόπων τοῦ ἐξερεθίζειν ἢ δηλητηριάζειν πληγήν τινα, τοῦ προξενεῖν παράλυσιν ἢ πτῶσιν τῆς κόμης, ἐπὶ τέλους δ' ἕτεραι περὶ κατασκευῆς ἀρωμάτων καὶ κοσμητικῶν, ὧν τινα ἀφορῶσιν ἰδίως εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κόμης, ὅπως ἐμποδίζεται ἡ πτῶσις καὶ ἡ λεύκανσις αὐτῆς. Μία ἐκ τῶν συνταγῶν τούτων ἀποδίδεται εἰς τὴν βασίλισσαν Σὰχ, μητέρα τοῦ βασιλέως Τεύτα (τῆς 4ης δυναστείας, ἤτοι 4000 ἔτη π. Χ.) Ἑτέρα δέ τις περὶ βαφῆς τῶν λευκῶν τριχῶν εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας, διὰ τὸ παράδοξον τῆς κατασκευῆς, διότι ἔχει ὡς ἑξῆς· Λάβε ὄνυχα ὄνου ἐψημένον· ῥάκη λινοστολῆς κοπανισμένα μετ' ἐλαίου· ὄφιν μέλανα, σκώληκας ἐβρασμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ ποίησον ἀλοιφήν. Εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν οἱ τῇ σήμερον νέον ἑκάστοτε φάρμακον περὶ βαφῆς τῶν λευκῶν τριχῶν ἐφευρίσκοντες ἀγύρται θελήσωσιν ἢ δυνηθῶσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνακαλύψεως. Ἀλλ' ὡς οἱ ἐξορκισμοὶ περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος, καὶ ἡ συνταγὴ αὕτη ἀποδεικνύει πόσον αἱ ἀδυναμίαι ἢ μᾶλλον αἱ μωρίαι τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀρχαῖαι.

Α. Μος.

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἐδουάρδου Λαβουλαί.

Ἡ ἀνάγνωσις οὔτε ἡ καθολικὴ ἐπιστήμη εἶναι, οὔτε ἡ καθολικὴ σοφία· ἀλλ' ὅστις συνείθισε ν' ἀναγινώσκῃ, δύναται πάντοτε ἐφ' οἱουδήποτε ζητήματος νὰ συμβουλεύεται πεῖραν ἀφιλοκερδῆ, καὶ εὐρυτέραν τῆς ἰδικῆς του.

Τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον πλεονέκτημα τῆς ἀναγνώσεως. Καὶ τῷ ὄντι, ὁποῖοι εἰσὶν οἱ λαοὶ οἱ στερούμενοι βιβλίων, οἱ ἰθαγενεῖς Ἰνδοὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἐπὶ παραδείγματι; Οἱ Ἰνδοὶ δὲν ἔχουσι παρελθὸν, κέκτηνται δὲ μόνον ἀναμνήσεις τινὰς ἀορίστους, διατηρουμένας εἰς τὴν μνήμην τῶν γερόντων ἑκάστης φυλῆς. Οὕτω δὲ ἡ πεῖρα οὐδὲν οὐδέποτε παρ' αὐτοῖς ἱδρύει. Ἐάν τις αὐτῶν ἐφεύρῃ ὅπλον τελειότερον τῶν ἐν χρήσει, ὅταν τοῦτο καταστραφῇ, θὰ λησμονηθῇ ἐντελῶς. Ὁ πολιτισμὸς δὲν δύναται νὰ ῥιζωθῇ παρὰ λαοῖς στερουμένοις παρελθόντος· ὁμοιάζουσι πρὸς ἀνθρώπους στερουμένους μνήμης, καὶ διὰ τοῦτο ἐμμένουσιν εἰς ἀγρίαν κατάστασιν. Καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτεροῦμεν αὐτῶν ἡμεῖς, οἵτινες κεκτήμεθα παρελθὸν, διότι ζῶμεν καὶ σκεπτόμεθα τῇ βοηθείᾳ τῆς πείρας τρισχιλίων ἢ τετρακισχιλίων ἐτῶν, χάρις εἰς τὰ βιβλία· ἐν ᾧ τοὐναντίον οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ζῶσι βίον ἐφήμερον, καὶ ἐκπλήσσεταί τις, βλέπων ὅτι, μετὰ δύο αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἄγγλων ἐν Ἀμερικῇ, οἱ ἰθαγενεῖς Ἰνδοὶ εἰσὶν ἐπίσης ἀμαθεῖς, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ πρῶτοι Εὐρωπαῖοι ἄποικοι ἐπάτησαν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς χώρας αὐτῶν.

Τὸ βιβλίον εἶναι λοιπὸν ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος. Καὶ ἔτι πλέον. Εἶναί τι ζῶν, ψυχὴ οἱονεὶ ἀναβιοῦσα ἑκάστοτε καὶ ἀπαντῶσα πρὸς πᾶσαν ἡμῶν ἐρώτησιν.

Θαυμάζω μεγάλως τὴν φωτογραφίαν, ἐφεύρεσιν ἀρίστην ἀληθῶς. Καὶ εἶναι βεβαίως θαυμάσιον νὰ μεταχειριζώμεθα ἀντὶ ἐργαλείου τὸν ἥλιον, καὶ νὰ ἐπιτάσσωμεν αὐτῷ νὰ μᾶς διατηρῇ τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνων, οὓς ἠγαπήσαμεν. Ἀλλ' ἡ φωτογραφία δὲν ὁμιλεῖ. Λάβετε τοὐναντίον οἱονδήποτε βιβλίον, βιβλίον συγγραφέως, ὃν οὐδέποτε ἴδατε, τὰ ἔργα ἂν θέλητε τοῦ Μολιέρου, καὶ θὰ φαντασθῆτε τὸν Μολιέρον ἕτοιμον νὰ γελάσῃ μεθ' ὑμῶν· λάβετε τὸν Δὸν Κιχῶτον, καὶ θὰ φαντασθῆτε τὸν Κερβάντην, διηγούμενον ὑμῖν τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς πικρίας του.

Συνιστάμεθα ἐκ σώματος, πνεύματος καὶ καρδίας· ἀναζητήσωμεν τὸ κέρδος, ὅπερ ἕκαστον τῶν στοιχείων τούτων τῆς ἡμετέρας φύσεως δύναται ἐκ τῶν βιβλίων νὰ πορισθῇ.

Εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα ἐν πρώτοις ἡ ἀνάγνωσις μεγίστην καὶ ἀναμφίλεκτον παρέχει χρησιμότητα. Ὀλίγιστοι ἔχουσι γνώσεις τινὰς τῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἐπιστήμης δῆλον ὅτι ἐκείνης ἥτις διδάσκει ποίας φροντίδας πρέπει νὰ λαμβάνωμεν οὐ μόνον περὶ ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν οἰκιῶν μας, περὶ τῶν ἐνδιαιτημάτων μας, περὶ τῶν τέκνων μας. Καὶ ἐν τούτοις ἡ ὑγεία εἶναι θησαυρὸς πολύτιμος, καὶ ἐκ ταύτης ἐξήρτηται ἡ τύχη καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐργάτου.

Πλεῖστοι ὅσοι ἐργάται προσεβλήθησαν ὑπὸ δεινοτάτων ἀσθενειῶν, διότι, ἀγνοοῦντες καὶ τὰς

1. Εἶναι σήμερον γεγονὸς ἀναντίῤῥητον, κατὰ τὰς θαυμασίας ἐρεύνας τοῦ κ. Εὐγ. Βουρνούφ (Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Βουδδισμοῦ, Παρισίοις, 1844), ὅτι ὁ Βουδδισμὸς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Βραχμανισμοῦ, ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ Βραχμανισμοῦ ὡς ὁ Προτεσταντισμὸς ἐκ τοῦ Καθολικισμοῦ, ὅτι εἶδε τὸ φῶς ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ὅτι ἡ πρώτη γλῶσσα ἣν ἐλάλησεν εἶναι ἡ Σανσκριτική.

στοιχειωδεστάτας ἀρχὰς τῆς ὑγιεινῆς, κατῴκησαν εἰς οἰκήματα ἐπιβλαβέστατα εἰς τὴν ὑγίειαν. Ἐὰν ἐκέκτηντο τὰς ἀναγκαίας γνώσεις θὰ ἐξέλεγον οἴκημα μᾶλλον ἴσως μεμακρυσμένον, ἀλλ' ὑγιεινὸν καὶ εὐάερον. Ἀσθενεῖ τὸ παιδίον των· ποῖαι εἰσὶν αἱ πρῶται φροντίδες, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ἀσθένεια; Ἄγνωστον· καὶ ἀναγκάζονται νὰ προσφεύγωσιν εἰς τὰς γειτονίσσας, παρ' ὧν δὲν μανθάνουσί τι πλέον. Τέσσαρες γειτόνισσαι, τέσσαρες διάφοροι γνῶμαι.

Ἐὰν τοὐναντίον ἐκέκτηντο γνώσεις τινὰς τῆς ὑγιεινῆς, θὰ ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀσθενείας τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις, αἵτινες εὐκολύνουσιν ἔπειτα τὴν ἰατρικὴν θεραπείαν.

Ὅταν ἐνσκήπτῃ ἐπιδημία τις, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἀπαιτοῦσι πλείστας φροντίδας καὶ προφυλάξεις, αἱ ἀρχαὶ ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῆς δημοσίας ὑγιείας λαμβάνουσι πάντα τὰ δυνατὰ μέτρα, προειδοποιοῦσι τοὺς κατοίκους καὶ παρέχουσιν αὐτοῖς τὰς καταλλήλους συμβουλάς· ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ θέσωσι καὶ ἀπὸ ἕνα χωροφύλακα πλησίον ἑκάστου κατοίκου, ὅπως ἐξαναγκάζῃ αὐτὸν μηδεμίαν τῶν ἀπαιτουμένων προφυλάξεων νὰ παραλίπῃ. Ὁ χωροφύλαξ οὗτος ἐγὼ ἤθελον νὰ ταχθῇ εἰς ἁπάσας τὰς οἰκίας· ἀλλ' ὅπως μηδένα στενοχωρῇ καὶ ὅπως μὴ ἐπιβαρύνηται ὁ προϋπολογισμός, ἤθελον νὰ ταχθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν οἰκογενειαρχῶν· ἤθελον καλὰ βιβλία ὑγιεινῆς νὰ διδάξωσιν ἕκαστον τί χρειάζεται νὰ κάμνῃ ὅπως διαφυλάξῃ τὴν ὑγείαν τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του· αἱ συμβουλαὶ τότε τῶν ἀρχῶν θὰ εἰσηκούοντο ἀσμένως, διότι θὰ ἦσαν ἀπήχησις τῆς κοινῆς γνώμης.

Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνώσεως, οὐχὶ βεβαίως εὐκαταφρόνητον.

Ὑπάρχει καὶ δεύτερον, ἐπίσης πολύτιμον, κατ' ἐμέ.

Εἶσαι ἐργάτης, καὶ ἐργαζόμενος ἔχεις μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν δεξιότητα τῆς χειρός σου. Κάλλιστα. Ἀλλὰ διατί ἡ χεὶρ εἶναι δεξιά; Διότι ὁδηγεῖ αὐτὴν ὁ ὀφθαλμός, καὶ τὸ πνεῦμα ἐδίδαξε τὸν ὀφθαλμὸν νὰ ὁδηγῇ. Εἶσαι δόκιμος γλύπτης, διότι ἐνυπάρχει ἐν σοὶ ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ἰδέαν ταύτην ἀποτυποῖς εἰς τὰ ἔργα σου· οὕτω διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον καὶ εἰς τὰς βαναύσους τέχνας μορφοῦνται καλοὶ χειρώνακτες, καὶ πᾶσα αὐτῶν ἐργασία μαρτυρεῖ ἐπιτηδειότητα καὶ καλαισθησίαν.

Εἰς τοῦτο δὲ μεγάλως χρησιμεύουσι τὰ βιβλία, διότι συντείνουσιν εἰς μόρφωσιν τῆς καλαισθησίας. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι πολλάκις ἐθαύμασα διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν καλαισθησίαν, αἵτινες παρατηροῦνται ἐν τῇ ἰχνογραφίᾳ, ἐν τῇ ἀργυροπλαστικῇ καὶ ἐν τοῖς κοσμηματοχάρτοις· ἐν ᾧ ὅλως τοὐναντίον παρατηρεῖται ἔν τισιν ἄλλοις κλάδοις τῆς τέχνης. Καὶ διατί τοῦτο; Διότι ἐν τοῖς τελευταίοις συγχέονται πάντες οἱ ῥυθμοί, καὶ συνδυάζονται λόγου χάριν μεσαιωνικὰ κοσμήματα μετὰ κοσμημάτων ἑλληνικῶν. Εἰς τοιαύτην πλάνην δὲν περιπίπτει ὁ εὐμοιρήσας μαθήσεώς τινος, γνωρίζων κάλλιστα ὅτι πᾶσα ἐποχὴ φέρει ἴδιον τύπον, καὶ ὅτι οὐδόλως εἶναι δύσκολον σήμερον νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν αἰῶνα, εἰς ὃν τεχνούργημά τι ἀνήκει.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως λοιπὸν δύναται ὁ ἐργάτης νὰ ἀρυσθῇ καὶ μορφώσῃ τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ, τελειοποιούμενος συγχρόνως καὶ κατὰ τὰ ἄλλα, διότι ἡ ἀνάγνωσις ὀξύνει τὸν νοῦν, ἀναγκάζουσα τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ θέτωσι τάξιν εἰς τὰς ἰδέας των καὶ εἰς κίνησιν τὸ πνεῦμά των.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐργασίας, ὑπάρχουσιν αἱ ὧραι τῆς σχολῆς, ὧν ἡ καλὴ χρῆσις δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολος. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Ἄγγλων πολιτικῶν, ὁ πρὸ τοῦ Γλάδστωνος ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν σὶρ Λέουις Κόρνουελ, διετείνετο ὅτι ὁ βίος θὰ ἦτο λίαν εὐάρεστος, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκλείψωσιν αἱ διασκεδάσεις. Ἡ ἀλλόκοτος αὕτη ἰδέα, φαίνεται εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον, ὀρθοτάτη.

Οὐδὲν νομίζω ἀνιαρώτερον τῶν κοινῶν καὶ τετριμένων διασκεδάσεων. Νὰ διημερεύῃς βασανιζόμενος ὑπὸ τοῦ καύσωνος, ἢ τοῦ κονιορτοῦ, νὰ σύρῃς μετὰ σοῦ τὰ τέκνα σου καὶ ὅλην σου τὴν οἰκογένειαν, νὰ ἐπιστρέφῃς τὴν ἑσπέραν κατάκοπος ἐκ τῆς ἐξοχῆς, τοιαύτας καὶ παραπλησίας ἄλλας διασκεδάσεις ὁμολογῶ ὅτι λίαν ἀσμένως θὰ διέγραφον ἀπὸ τοῦ βίου μου. Ἀλλ' ὑπάρχει μέσον τι δυνάμενον νὰ καταστήσῃ εὐαρέστους τὰς τοιαύτας διασκεδάσεις; Βεβαίως, εἶναι δὲ τοῦτο ἡ ἀνάμιξις διδασκαλίας. Ἡ διασκέδασις μεταβάλλει τότε χαρακτῆρα, καὶ πᾶς ἄνθρωπος, διδασκόμενος, δοκιμάζει νέας ὅλως ἡδονάς. Ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη, ἅτινα διὰ τὸν ἀπαίδευτον εἰσὶν ἀντικείμενα νεκρὰ καὶ ἀθέλγητρα, εἰς τὸν εὐμοιρήσαντα ἀνατροφῆς τινος καὶ παιδεύσεως παρίστανται ζῶντα καὶ κόσμους ὁλοκλήρους ἐνέχοντα ἰδεῶν.

Οὕτω φέρ' εἰπεῖν συμβαίνει κατὰ τὸν περίπατον τὸν γενόμενον εἰς τὴν ἐξοχήν. Βεβαίως πάντες, καὶ σοφοὶ καὶ ἄσοφοι, θὰ αἰσθάνωνται περιπατοῦντες εὐάρεστον ἢ δυσάρεστον συναίσθημα ἂν ὁ καιρὸς ἦναι καλὸς ἢ ἄθλιος. Ἀλλ' ὅστις ἐσπούδασε βοτανικὴν ἢ φυσικὴν ἱστορίαν θὰ δοκιμάζῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἄφατον εὐχαρίστησιν ἐκ πραγμάτων, ἅτινα ὁ ἀπαίδευτος οὐδὲ νὰ φανταασθῇ οὐδὲ νὰ κατανοήσῃ δύναται πόσον εὐάρεστα καὶ διδακτικὰ εἶναι. Καὶ κάρφος χόρτου καὶ ἁπλοῦν ἔντομον παρέχουσιν ἐνίοτε ἀφορμὴν εἰς μυρίας παρατηρήσεις καὶ σκέψεις.

Ἡ ἀνάγνωσις προσέτι ἐνέχει καὶ γενικώτερόν τι ἐνδιαφέρον. Εἰς τὰς πικρίας καὶ τὰς ὀδύνας τοῦ βίου, εἰς ἃς πάντες καὶ πλούσιοι καὶ

πένητες ὑποκείμεθα, πόθεν ἀντλοῦμεν παρηγορίαν; Βεβαίως οὐχὶ τόσον ἐκ τῶν φίλων. Ἴσως κακῶς κρίνω τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀφ' ὅτου αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν, οὐδέποτε εἶδον πάσχοντα φαιδρυθέντα ἐκ τῶν παραμυθητικῶν λόγων τῶν φίλων του. Ἐὰν ἀσθενῆς, αἱ παραμυθίαι των ὁμοιάζουσι συνήθως πρὸς ἐκείνας, ἃς ἐσχάτως ἐπεδαψίλευον εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον. «Ὦ! δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι πάσχετε τοὺς ὀφθαλμούς, μοὶ ἔλεγον, ἀφ' οὗ ἐργάζεσθε τόσον πολύ». Σᾶς εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὰς τοιαύτας παρηγορίας σας! Ἂν πάλιν ἀπολέσῃς προσφιλὲς πρόσωπον, προσπαθοῦσι νὰ σοὶ ἀποδείξωσιν ὅτι ἦτο πολὺ μεγάλης ἡλικίας, ἢ ἀσθενοῦς κράσεως, καὶ ὅτι πρέπει ἀφ' οὗ τὸ δυστύχημα ἦτο ἀναπόδραστον νὰ τὸ λησμονήσῃς! Παραμυθίαι, ἀντὶ νὰ κατευνάσωσιν, ὀξύνουσαι τὴν ἀληθῆ λύπην.

Ποῦ λοιπὸν νὰ εὕρωμεν φίλους ἀληθινούς; Ἐν τοῖς βιβλίοις. Ἐκεῖ ἀπαντῶμεν ἀνθρώπους, οἵτινες ὑπέφερον, διηγουμένους τὰς θλίψεις των· φίλους, ζήσαντας αἰῶνας ὁλοκλήρους πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ παραμυθοῦντας ἡμᾶς, διότι θρηνοῦσι μεθ' ἡμῶν καὶ ταυτίζουσι τὰς θλίψεις των μὲ τὰς ἡμετέρας. Ταῦτα εὑρίσκομεν ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ πρὸ πάντων ἐν τῷ κατ' ἐξοχὴν βιβλίῳ, τῷ Εὐαγγελίῳ.

Ὅταν ἡ μήτηρ σου ἀσθενῆ, ὅταν ἡ σύζυγός σου ἀσθενῆ, θὰ τοῖς ἀπευθύνῃς τὰς τετριμένας καὶ χυδαίας ἐκείνας παραμυθητικὰς φράσεις, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθην; Οὐχί· ὑπάρχει βιβλίον εἰς τὰς χεῖρας ἁπάντων εὑρισκόμενον, γραφὲν δὲ πρὸς παραμυθίαν τῶν θλιβομένων. Ἀναγνώσατε εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ θὰ κατανοήσητε τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ πόσον ὑψηλοί εἰσιν οἱ παραμυθητικοὶ αὐτοῦ λόγοι. Εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστὸς, οἱονεὶ ἀναγεννώμενος ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκείνῳ, καὶ καθήμενος παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς ὅπως παραμυθήσῃ αὐτόν.

**Π

Αἱ προρρήσεις τῶν προφητικῶν ἡμερολογίων μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ πλείστων παρ' ἡμῖν ἐπιστεύοντο καὶ ἐθεωροῦντο ὡς βασιζόμεναι ἐπὶ βεβαίων καὶ ἀσφαλῶν πορισμάτων τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἀστέρων. Πόσον δ' ἐρριζωμένη ἦν ἡ τοιαύτη πρόληψις καταδεικνύει νομίζομεν ἐπαρκῶς ἡ ἀκόλουθος περικοπὴ ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ἄλλοτε ἐνταῦθα, συναριθμουμένης δὲ μεταξὺ τῶν ὁπωσοῦν ἀξίων λόγου δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, τοῦ Ἀγγέλου: «Χθὲς διεδόθη λόγος εἰς τὴν πρωτεύουσάν μας ὅτι ἀπέθανεν ὁ Μεττερνίχος τῆς Αὐστρίας· ἂν τοῦτο ἦναι ἀληθὲς, ἐπηλήθευσεν ὁ Καζαμίας, ὁ ὁποῖος ἐπρόβλεψε κατὰ τὸν Αὔγουστον τὸν θάνατον ἑνὸς μεγάλου ὁποκειμένου».

Ὁ σοφὸς διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα Ἀστεροσκοπείου κ. Ἰούλιος Σμίθ, τῇ ἡμετέρᾳ παρακλήσει συνέταξε τὴν κατωτέρω σπουδαιοτάτην πραγματείαν περὶ τῆς ἀξίας τῶν τοιούτων προρρήσεων. Ὁ κ. Σμίθ, παραλείπων τὴν ἐξέτασιν τῶν προφητειῶν περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι συμβησομένων, ὧν τὸ παράλογον καὶ γελοῖον εἶναι καὶ τοῖς ἀμαθεστάτοις προφανὲς, καταδεικνύει τὸ ἀδάσιμον τῶν προγνωστικῶν τοῦ καιροῦ ἐφαρμοζομένων ἐπὶ πολλῶν καὶ διαφόρων τόπων. Καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Βρετοῦ (1863) ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα ὁ ἔξοχος Γάλλος ἐπιστήμων Μπαμπινέ· «Τὰ μετεωρολογικὰ προγνωστικὰ προστρίβουσι μῶμον εἰς τὴν ἐπιστήμην· ἑπομένως καλῶς ἐπράξατε νὰ μὴ τὰ καταχωρίζητε. Πρὸ πολλοῦ χρόνου ἤδη τὰ ἀπέβαλον καὶ τὰ δημοτικώτερα ἡμερολόγια τῆς Ἀγγλίας. Ἵνα πεισθῇ δέ τις κατὰ πόσον τὰ προγνωστικὰ ταῦτα εἶνε ἀνυπόστατα ἀρκεῖ μόνον νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἑκάστη χώρα ἔχει ἰδιάζουσαν μετεωρολογίαν λίαν διάφορον τῆς τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ ὅτι, ἐὰν ἦναι ἀδύνατον νὰ προΐδῃ τις περὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως περιωρισμένου τινὸς ὁρίζοντος, πόσῳ μᾶλλον νὰ ἐξάξῃ γενικὸν προγνωστικὸν περὶ ἁπάσης τῆς ὑφηλίου.

»Σᾶς προτρέπω λοιπὸν ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ νοὸς καὶ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐπιμείνητε εἰς τὴν δικαίαν καὶ εὔλογον ἀπόκλεισιν τοιούτων ψευδολογιῶν». Οὕτω καταδικασθέντα ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τὰ προφητικὰ ἡμερολόγια, ἅτινα παρ' ἡμῖν εἰς ἓν ἢ δύο μόνον εὐτυχῶς περιωρίσθησαν, καὶ ταῦτα παρὰ τοῖς ἁπλουστάτοις καταναλισκόμενα, ἐλπίζομεν ὅτι ταχέως θέλουσιν ἐκλείψει, ὡς ἐξέλιπον καὶ περιέστησαν εἰς λήθην οἱ περιώνυμοι χρησμοὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος περὶ τῆς τύχης τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΩΝ

Αἱ εἰδήσεις τῶν ἡμερολογίων ἀναφέρονται εἰς παντοδαπὰ πράγματα, ἅμα μὲν εἰς φυσικὰ φαινόμενα, ἅμα δὲ εἰς πολυειδεῖς τοῦ καθημερινοῦ βίου σχέσεις. Τὸ πρῶτον εἶδος ἐπιλαμβάνεται ἀστρονομικῶν πραγμάτων, ἅτινα δύνανται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὑπολογισθῶσι, καὶ προσέτι μετεωρολογικῶν προσδιορισμῶν. Τὰ δύο ταῦτα θέλομεν νῦν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς σύντομον ἐξέτασιν, διότι δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι περὶ τῶν πραγμάτων τούτων γενικὴ γνῶσις καὶ ὀρθὴ ἐκτίμησις καὶ τὴν σήμερον ὡς καὶ εἰς προτέρους χρόνους δὲν εἶναι ἀρκούντως διαδεδομένη.

Οἱ ἀρχικοὶ ὅροι τῆς χρονολογίας εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἀστρονομικοῖς ὑπολογισμοῖς. Αὕτη στηριζομένη ἐπὶ τῶν κατ' ἀκρίβειαν γνωστῶν νόμων τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων δύναται νὰ προσδιορίσῃ κατὰ χρόνον τὰς ἐν ταῖς ἱστορικαῖς παραδόσεσι μνημονευομένας ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης· ἐξαρτᾶται δὲ τὸ μὲν ἐκ τοῦ εἴδους τῆς παραδόσεως, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκριβείας τῶν ἀστρονομικῶν στοιχείων ἐὰν δύναταί τις ἢ μὴ ἀρχαίαν τινὰ ἔκλειψιν νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς κατ' ἔτος, ἡμέραν καὶ ὥραν. Οὕτω συμβαίνει, ὥςε περὶ μεγάλης τινὸς ἐκλείψεως τοῦ ΣΤ' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ ἔτι καὶ νῦν ἡ ἔρευνα δὲν ἔφθασεν εἰς ὁριστικὸν τέλος, ἐνῷ ἔκλειψίς τις ἡλίου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους καὶ ἔκλειψίς τις σελήνης καθ' ὃν χρόνον ὁ Νικίας μετὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἦτο ἔγκλειστος ἐν τῷ λιμένι τῶν Συρακουσῶν, δύνανται ἀκριβέστατα νὰ ὑπολογισθῶσι καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν. Μετὰ τῆς αὐτῆς βεβαιότητος ὑπολογίζει ἡ ἀστρονομία ὅμοια φαινόμενα δι' ἀπώτατον μέλλον. Τὸ πρόβλημα ἐν ταῖς τοιαύταις περιπτώσεσιν ἀναφέρεται εἰς ἀντικείμενον ἁπλοῦν, οἱ δὲ κατ' αὐτὸ ἐνεργοῦντες νόμοι εἶναι ὡσαύτως ἁπλῆς φύσεως καὶ ἀμετάβλητοι.

Ὅταν ὅμως ὁ λόγος περὶ φαινομένων τῆς μετεωρολογίας, περὶ φαινομένων λοιπὸν ἅτινα

ἀνήκουσιν εἰς μόνην τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς γῆς, τότε ἐκλείπει παντελῶς ὁ χαρακτὴρ τῆς ἁπλότητος καὶ εἰς ἡμᾶς παρίσταται ἡ μεγίστη περιπλοκή. Εἰ καὶ γινώσκει τις ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ἡλίου προκληθεῖσα θερμότης εἶναι ἡ κυρία πηγὴ ἁπάντων τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, εἶναι γνωστὸν ὅμως ὡσαύτως ὅτι πρὸς ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἀναρίθμητοι αἰτίαι, αἵτινες παράγουσι συνεπείας διαφόρους καὶ μὴ συγχρόνους, ὅτι φαινόμενα ὡρισμένου τῆς γῆς τόπου, δὲν ἔχουσι μόνον ἐνταῦθα τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτέλεσμα πλείστων καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπομεμακρυσμένων φυσικῶν ἐνεργειῶν.

Ἐπειδὴ αὗται αἱ ἀδιαλείπτως κατὰ τόπον καὶ χρόνον μεταβαλλόμεναι αἰτίαι δὲν εἶναι εἰσέτι γνωσταὶ κατὰ μέρη, καὶ ἐπειδὴ, καὶ ἐὰν ἦσαν γνωσταὶ, πάλιν κατά τε τὴν ἀπειρίαν τῶν μεταβολῶν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ ὁλικὸν αὐτῶν ἀποτέλεσμα παρίστανται ὡς ἀκατανόητως πολύπλοκοι, διὰ τοῦτο εἶναι φανερὸν ὅτι αἱ εἰδικαὶ αἰτίαι μετεωρολογικῶν φαινομένων μένουσιν εἰς ἡμᾶς ἀπόκρυφοι καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι περὶ καιροῦ ἐν τῇ συνήθει δημοτικῇ ἐννοίᾳ, εἶναι *ἀπεστερημέναι πάσης ἀξίας*. Ἐπειδὴ προσέτι δὲν ἐγένοντο εἰσέτι γνωσταὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης αἱ περιοδικαὶ μεταβολαὶ τῆς μέσης θερμοκρασίας, μακροτέρας ἢ βραχυτέρας διαρκείας χρόνου, καὶ ἐπειδὴ περὶ τούτων ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις οὔτε ἐπιστήμη ὑπῆρχεν οὔτε ἔστω καὶ μία τις διαρκὴς σειρὰ παρατηρήσεων, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι εἰς πάντας φανερὸν, ὅτι ἅπασαι αἱ προφητεῖαι τῶν ἡμερολογίων περὶ καιροῦ εἶναι *παντελῶς ἀβέβαιοι* καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀξιῶσιν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πίστιν.

Ἐὰν ὅμως τεθῇ τὸ ζήτημα ἄλλως καὶ δὲν ἐγκαταλειφθῇ συγχρόνως τὸ ἔδαφος τῆς ἐπιστημονικῆς πείρας, ἤτοι ἡ παρατήρησις, τότε ἡ ἀπάντησις λαμβάνει ἄλλην μορφὴν, ὡς θέλει καταστῇ φανερὸν ἐκ τοῦ ἑπομένου παραδείγματος.

Κατὰ γενικὴν πεῖραν εἶναι παραδεδεγμένον, ὅτι ἐπὶ ὑψηλῆς στάσεως τοῦ βαρομέτρου ἐπέρχεται καλὸς καιρὸς, ἐνῷ ἐπὶ ταπεινῆς κακὸς καὶ θυελλώδης. Τοῦτο ἰσχύει ὡς κανὼν, καθ' ὃν δὲν ἀναμιμνήσκεταί τις συνήθως τῶν συχνῶν ἐξαιρέσεων. Ὑποτεθείσθω νῦν ὅτι κατά τινα ἡμέραν, τὴν 1 Ἀπριλίου π. χ., ἡ στάσις τοῦ βαρομέτρου ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι ἴση 735, συγχρόνως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ 745, ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Δαλματίᾳ 755 καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀττικῇ 765 μοίρας τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου· ἃς ὑποθέσωμεν ἔτι ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν Ἀγγλίᾳ μαίνεται μεγάλη ἀπὸ νότου θύελλα. Τότε ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ὁ ἄνεμος θὰ ἦναι μετρίας δυνάμεως, ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς νότον θὰ ἦναι ἀσθενὴς καὶ εὐμετάβολος, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι θὰ ἔχωμεν συνήθη βόρειον ἄνεμον.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τῇ 2 Ἀπριλίου θὰ ὑψωθῇ τὸ βαρόμετρον καὶ θὰ παύσῃ ἡ θύελλα, καὶ ἐπειδὴ ἐν μεγάλαις διαφοραῖς τῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος ἡ ἀτμόσφαιρα τείνει νὰ τεθῇ εἰς ἰσορροπίαν, τότε ἐφ' ὅσον ὑψοῦται τὸ βαρόμετρον ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τοσοῦτον θὰ ταπεινοῦται πρὸς νότον, καὶ κατὰ τὴν 6 Ἀπριλίου θὰ παρατηρήσῃ τις ἐν Ἑλλάδι ταπεινὴν τὴν στάσιν τοῦ βαρομέτρου, *χωρὶς νὰ συμβαίνῃ* θύελλα. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὑπάρχει ἡ *γνωστοποίησις* τῆς θυέλλης, ἀλλ' αὕτη παρῆλθεν ἤδη πρὸ καιροῦ ἐν τῇ μακρὰν κειμένῃ Ἀγγλίᾳ· ὅ,τι τὸ βαρόμερον ἐν Ἑλλάδι μαρτυρεῖ, εἶναι μόνον συνέπεια τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν δὲν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰς μεταβολὰς, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν μεταβαλλομένων αὐτῶν συνθηκῶν, αἵτινες διατηροῦσι πάλιν ταύτας εἰς διαρκῆ μεταβολήν.

Κατανοεῖ τις ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου, ὅτι εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ προείπῃ τις θύελλας, παρατηρεῖ ὅμως συγχρόνως, πόσον μέγας πρέπει νὰ ἦναι ὁ ἀριθμὸς τῶν συγχρόνων τηλεγραφικῶς διαβιβασθεισῶν παρατηρήσεων καὶ πόσον μεγάλας πρέπει νὰ φαντάζηταί τις τὰς γνώσεις καὶ τὴν περίσκεψιν ἐκείνων οἵτινες θὰ ἀπετόλμων τοιαύτας προρρήσεις. Θὰ ὁμολογήσῃ τις ὡσαύτως ὅτι αὕτη, ἡ τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ Fitroy ἐν χρήσει τεθεῖσα μέθοδος, μέχρι τοῦδε εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ, καὶ ὅτι δικαιοῦταί τις νὰ ἐλπίζῃ μεγάλα, εὐτυχῆ ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἰδίως διὰ τὴν ναυτιλίαν, καὶ μάλιστα μετὰ τὰς ἐξαιρέτους μελέτας τῶν Γάλλων πεπαιδευμένων, τῶν ὁποίων τὸ παράδειγμα ἤρξαντο πρὸ πολλοῦ νὰ ἀπομιμῶνται καὶ ἐν ἄλλαις χώραις, ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Βορείῳ Ἀμερικῇ, Ῥωσσίᾳ, ὡς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ.

Διὰ τὴν ἐπιστήμην λοιπὸν ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως τὸ πρόβλημα ἦτο, ἐκ τῆς γενικῆς συναφείας τῶν φαινομένων μεγάλης ἐκτάσεως οὐχὶ μόνον νὰ γνωρίσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ προείπῃ ὡρισμένον τι ἀποτέλεσμα. Πάντη ἄλλως παρίσταται τὸ πρᾶγμα, προκειμένου περὶ τῶν *κατὰ τόπους* προφητειῶν τοῦ καιροῦ· ἐνταῦθα δὲ ἁπτόμεθα τοῦ ἐδάφους τῆς *δημοτικῆς* γνώσεως τῶν καιρῶν, περὶ ἧς ἅπαντες οἱ λαοὶ δύνανται νὰ ὁμιλήσωσιν. Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι ἄνθρωποι ζῶντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς ποιμένες, ἁλιεῖς, ναυτικοὶ, διὰ σειρᾶς πολλῶν ἐτῶν συνάγουσι κεφάλαιόν τι πείρας τῶν καιρῶν· ἔπειτα δὲ ὅτι ἡ πεῖρα αὕτη ἐν ὀλίγαις μόνον περιπτώσεσιν, ἐὰν παρακολουθεῖται ὑπὸ δεξιᾶς μνήμης, ἐχρησίμευσεν εἰς προφητείας. Περὶ ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως κατ' αὐτὴν οὐδεὶς λόγος· πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν ἡμῶν δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ποιήσωμεν τὴν ἔνστασιν, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν

καὶ ναυτικοὶ ἐνίοτε ἐπιλαμβάνονται ἀληθῶν παρατηρήσεων. Ποιμένες, ἁλιεῖς καὶ ναυτικοὶ ἀναγκάζονται ὡς ἐκ τῆς ἀσχολίας αὐτῶν νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος ὡς καὶ ὁ γεωργὸς, οἱ δὲ λόγοι τῶν ἐξετάσεων τούτων εἶναι ἀρκούντως εἰς πάντας γνωστοί. Εἶναι διὰ τοῦτο εὔκολον νὰ νοήσῃ τις ὅτι καὶ ἡ συναχθεῖσα πεῖρα, ὡς καὶ ἡ μέση κοινὴ γνώμη, ἥτις εὑρίσκεταί πως εἰς κατοχὴν δημοτικῶν μετεωρολογικῶν ἰδεῶν, καθ' ἑκάστην περίστασιν μεταχειρίζονται εἰς προφητείας. Οὕτω συνειθίζουσιν ἐκ τῆς διὰ νεφελῶν σκέπης τῶν ὀρέων, ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διαυγείας τοῦ ἀέρος κατὰ τὸν ὁρίζοντα, ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν ζώων πρὸ μεγάλων μεταβολῶν τοῦ καιροῦ ἢ καὶ κατ' αὐτὰς νὰ συνάγωσι γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα, ὅταν καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπαναλαμβάνωνται πολλάκις, ἰσχύουσιν ὡς κανόνες. Ὅτι συγχρόνως πολυάριθμοι συμβαίνουσι πλάναι, εἶναι λίαν φυσικὸν διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἐπιστημονικῆς γνώσεως· οὕτω π. χ. ὅταν ἐκ τῆς θέσεως τῆς μηνοειδοῦς σελήνης πρὸς τὸν ὁρίζοντα συνάγωνται συμπεράσματα περὶ τοῦ ἐπερχομένου καιροῦ, ἐνῷ ἡ θέσις ἐξαρτᾶται μόνον ἐξ ἀστρονομικῶν σχέσεων, καὶ καθ' ἕκαστον μῆνα ἀναγκαίως ἐπαναλαμβάνεται εἴτε ἐν τῷ πρωϊνῷ εἴτε ἐν τῷ ἑσπερινῷ οὐρανῷ. Εἶναι δυνατὸν ὅμως γεωργὸς ἢ ναύτης, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἔζησεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, π. χ. ἐν Ἀττικῇ, νὰ ἀποκτήσῃ ἀσφαλεστάτην τοπικὴν γνῶσιν τῶν καιρῶν καὶ τότε νὰ μὴ ἐλλείπῃ ἀξιοπιστία τις εἰς τὰς τοπικάς του προφητείας περὶ καιροῦ. Ταύτας δὲν πρέπει τις πάντοτε νὰ περιφρονῇ, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῆται, ὅτι πολλάκις ἔχουσι μείζονα ἀξίαν ἢ ἡ γνώμη πεπαιδευμένων μετεωρολόγων οἵτινες δὲν κατέχουσι τὰς τοπικὰς ταύτας γνώσεις. Ἐὰν ὅμως ὁ ῥηθεὶς γεωργὸς ἢ ναύτης ἐν Ἀττικῇ ἀπετόλμα καὶ περὶ τοῦ καιροῦ ἐν Τριέστῃ ἢ Κωνσταντινουπόλει νὰ ὁμιλήσῃ, ἡ ἀπόφανσίς του δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀξίαν.

Καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν δημοτικῶν προφητειῶν, ἐὰν αὗται, ὡς ἐγίνετο κατὰ τὸν μεσαιῶνα, πράγματι ἐχρησίμευον εἰς τὰ ἡμερολόγια, θὰ εἶχεν ἰσχὺν μόνον πρὸς τὸν τόπον, ὅπου συνήχθη ἡ πεῖρα· ἐκ πάντων ὅμως κατανοεῖ τις ὅτι εἶναι καιρὸς πλέον, αἱ περὶ καιροῦ προφητεῖαι νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἀπὸ τῶν ἡμερολογίων, ἐπίσης ὡς καὶ αἱ δεισιδαίμονες ἀρχαὶ τῶν προτέρων χρόνων ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιῆλθον εἰς λήθην.

Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μόνη ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ δώσῃ φῶς, ἀλλ' ἡ διαβίβασις αὐτῆς εἶναι ἀδύνατος ἐφ' ὅσον λείπουσιν οἱ ἀναγκαῖοι προπαρασκευαστικοὶ ὅροι τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τοῖς σχολείοις, ἡ δὲ ἀπόφανσις αὕτη ἔχει δι' ὅλας τὰς πεπολιτισμένας χώρας ἔτι καὶ τὴν σήμερον πληρεστάτην ἰσχύν.

Δ^ρ Ἰουλιος Σμιδτ
Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

28.—Διατί ὅταν πολλοὶ ἄνθρωποι εὑρίσκωνται εἰς κλειστὸν δωμάτιον δύνανται νὰ παθῶσιν ἀπὸ ἀσφυξίαν;

Διότι οἱ ἄνθρωποι εἰσπνέοντες τὸν καθαρὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, τὸ μίγμα τοῦτο ἐξ ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου, ἐκβάλλουσιν εἶτα ἐκ τῶν πνευμόνων τὸ ἄζωτον καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, εἰς τὸ ὁποῖον μετατρέπεται τὸ ὀξυγόνον ἐντὸς τῶν πνευμόνων. Τὰ δύο ταῦτα ἀέρια ἄζωτον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξὺ δὲν δύνανται νὰ διατηρήσωσι τὴν ζωὴν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν ἐξ ἀσφυξίας.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἀπὸ τὸ θέρο ὡς τ'ς ἐληαῖς
δὲν ἀπολείπουν ἡ δουλειαῖς.

Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου, τῆς ἐποχῆς τοῦ θερισμοῦ, μέχρι τῆς συλλογῆς τῶν ἐλαιῶν, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ παρατεινομένης ἐνιαχοῦ μέχρις Ἰανουαρίου, μεσολαβοῦσι, κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλαὶ γεωργικαὶ ἐργασίαι. Τὸν θερισμὸν διαδέχεται τὸ ἁλώνισμα καὶ τὸ λίχνισμα· ἐπέρχεται εἶτα ἡ συγκομιδὴ καὶ ἀποξήρανσις τῆς σταφίδος καὶ τῶν σύκων, καὶ ταῦτα διαδέχονται ὁ τρυγετὸς καὶ ἡ παρασκευὴ τοῦ οἴνου.

*

Θέρος, τρύγος, πόλεμος.
Ἐπὶ τῶν δυςχερεστάτων καὶ ἐπιπόνων.

*

Τσίντζηρας ἐλάλησε, 'πάρτε τὰ δρεπάνια σας.
Ὅτι τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος ὁρίζει τὴν κατάλληλον ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ.

*

Μὴ σὲ γελάσῃ ὁ μπάκακας ἢ τὸ χελιδονάκι.
Ἂν δὲν λαλήσῃ τσίτζικας δὲν εἶν' καλοκαιράκι.

Ἐν Ἀττικῇ τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος ἄρχεται κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ Ἰουνίου, ὅτε δηλαδὴ τὸ θέρος εἶναι προκεχωρημένον. Ἴσως ὅμως ἡ παροιμία ἐννοεῖ καλοκαίριον τὴν πάροδον τῆς ἐποχῆς τῶν ὑετῶν.

*

Τσίτζηκας ἐλάλησε;
μαύρη βῶγα γυάλισε.

Ὅταν ἄρχεται τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος, ἄρχεται καὶ ἡ ὡρίμανσις τῶν σταφυλῶν, ὅπερ ὁπωσοῦν ἀνακριβές.

*

Τὸν Ἰούνιον ἀρίνουν τὸ δρεπάνι καὶ σπέρνουν τὸ βεπάνι.
Γεωπονικὸν παράγγελμα σαφές.

**

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΑΠΑΙΤΕΙ ΗΘΗ ΑΥΣΤΗΡΑ

Συντηρητικοὶ ἢ φιλελεύθεροι, χριστιανοὶ ἢ ἐλευθερόφρονες, πάντες οἱ σπουδαῖοι καὶ πεφωτισμένοι ἄνθρωποι συμφωνοῦσι σήμερον εἰς τοῦτο, ὅτι θρηνοῦσι τὴν κατὰ τὴν ἐποχήν μας ἐπικράτησιν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, τὴν δίψαν τῶν φυσικῶν καὶ κοινῶν ἀπολαύσεων καὶ τὰς ἐκεῖθεν πηγαζούσας συνηθείας τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς τρυφηλότητος. Ἔχουσι δὲ δίκαιον. Κατὰ τὰς ἡμέρας μας, διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐποχῆς μας, εἶνε τοῦτο τὸ μεγαλήτερον κακόν, ὅσον δὲν τὸ φαντάζονται ἴσως καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὸ θρηνοῦσιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ἔλεγε: «Δὲν φοβοῦμαι τοὺς συνωμότας τοὺς ἐγειρομένους ἀπὸ τῆς κλίνης των κατὰ τὴν 10ην ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ οἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ φορέσωσιν ὑποκάμισον τῆς ὥρας».

Ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς δὲν ἀπαιτεῖ ἀπολύτως, νὰ μὴ λαμβάνῃ τις περὶ ἑαυτοῦ μηδεμίαν φροντίδα· ἀλλ' ὅ,τι ἔχει σημασίαν δι' ἐκεῖνον, ὅστις θέλει νὰ ἦνε ἐλεύθερος, ἄτομον ἢ λαός, εἶνε νὰ μὴ ἦνε τυφλῶς καὶ ἐμπαθῶς ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ὑλικῆς του εὐημερίας καὶ τῶν μικρῶν προσωπικῶν του ἐπιθυμιῶν· εἶνε ἀναγκαῖον, νὰ ἀπομακρύνῃ ὁ τοιοῦτος ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὰς ἐπικουρείους ἀρχάς. Βάναυσος ἢ λεπτὸς ὁ ἐπικούρειος δυσκόλως ἀναδέχεται ἀγῶνας καὶ θυσίας, καὶ εὐκόλως ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ἐξησφαλισμένας τὰς τέρψεις του καὶ τὴν ἀνάπαυσίν του. Ἡ ἐλευθερία ἀπαιτεῖ ἤθη αὐστηρότερα, τάσεις ὑψηλοτέρας, ἀντιστάσεις ἰσχυροτέρας, κατάστασιν ψυχῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἠθικότης καὶ ἡ αὐταπάρνησις ἐπικρατοῦσιν.

Γεῖζω.

Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Εἰς τὴ λίμνη κυματοῦσα μιὰν ἀνέφελη νυχτιά·
Ἡ πολύπαθη καρδιά μου ἐποθοῦσε μοναξιά·
Σιγὰ φλοίσβιζε τὸ κῦμα 'ς τὸ μονόξυλον ἐμπρός,
Τὸ πανάκι μου φυσοῦσεν ἀεράκης στεριανός.
Δὲν ἀκούετο ἄλλος κρότος ἀπ' τὸν κρότο τῶν ψαριῶν,
Ὅταν ἔξαφνα πηδῶντας ἔβουτοῦσαν 'ς τὸν βυθόν.
Ἐξανοίγοντο μακρόθεν τῶν ψαράδων ἡ πρυαίς,
Φαίνοντ' ὅλαις ἀπ' τὸ μάκρος πῶς κινοῦντο μοναχαίς,
Κι' ἐσχημάτιζαν ἐμπρός μου τόξον ὅλο φωτεινό,
Σὰν τῆς θάλασσας πλανῆται περπατοῦσαν 'ς τὸ νερό.
Ἀνεφαίνοντο σποράδην τ' ἀστερέωτα νησιά,
Λὲς κι' ἔβγῆκαν ὑγρὰ τότε ἀπὸ τ' ἄβαθα νερά.
Πάμπολλα θαλασσοπούλια, κουρνιασμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
Εἶχαν φύλακας τὰ σκότη καὶ τὰ κύματα στρωμνή.
Τὸ φεγγάρι ἀπ' τῆς Πάτρας εἶχε ἀρχίσει τὸ βουνὸ
Ν' ἀναβαίνῃ ἀγάλια ἀγάλια τὸν καθάριον οὐρανό,
Κ' ἡ ἀκτίνα του 'ς τὸ κῦμα ἐλαφρὰ νὰ κολυμβᾷ
Κι' ὁλογάληνο τὸ κῦμα νὰ τὴν βλέπῃ νὰ γελᾷ.
Μὲ τὴ λάμψι ἐφάνη τότε κάτω 'ς τὴν ἀκρογιαλιὰ
Μιὰ ψιλὴ καὶ μαυροφόρα σὰν τὸν ἴσκιον ἐλαφρά·
Μισοκρύβετο ἡ μορφή της σὲ μιὰ σκέπη μελανή,
Σὰν ὁλόφωτος κομήτης 'ς τὴ νεφέλη τὴ λεπτή·
Καὶ 'ς τὴ λάμψι γυρισμένη ἄρχισε νὰ τραγουδῇ,
Μὲ τὴ αὔρα, μὲ τὸ κῦμα, τὴν ἀκόλουθον ᾠδή·
«Ὠχρὸ κι' ἄστατο φεγγάρι, ποῦ τὴ μαύρη φέγγεις γῆ,
»Κι' ὁποῦ μοιάζεις μέσ' 'ς τὰ σκότη μιὰ λαμπάδα νεκρική,
»Ἀρχινᾷς, φωτογεννιέσαι, κ' εἰς τοὺς κόλπους τοῦ φωτὸς,
»Ἀπ' ὀλίγο ὀλίγο αὐξάνεις, ὡς ποῦ γίνεσ' ὅλο φῶς·
»Καὶ φῶς ὅλον ἀφ' οὗ γένῃς, συχνὰ σύγνεφο πυκνὸν
»Ξάφνω σκώνεται, σ' ἁρπάζει ἀπ' τὰ μάτια τῶν θνητῶν·
»Κι' ὁ σκληρότατος ὁ Χάρος ἔρχετ' ὅλως ἀφανής
»Καὶ συχνότατ' ἀφανίζει τὸ γλυκὸ ἄνθος τῆς ζωῆς».[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τὰ μέγιστα τῶν πνευμάτων ὁμοιάζουσι τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτάτων ὀρέων· διότι καθὼς αἱ κορυφαὶ αὗται φωτίζονται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἐνῷ εἰς τὰς πεδιάδας ἐπικρατεῖ ἔτι βαθύτατον σκότος, οὕτω καὶ τὰ πνεύματα ἐκεῖνα πρῶτα περιαυγάζονται ὑπὸ τῆς αἴγλης τῆς ἀληθείας, ἐνῷ αἱ πυκναὶ σκιαὶ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπάτης καλύπτουσιν ἔτι τὸν πολὺν τῶν ἀνθρώπων ὄχλον. (Macaulay).

*** Ἐν πάσῃ περιπτώσει παρατήρει τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ σώματός σου, τὴν κρᾶσίν σου, καὶ κατ' αὐτὰς ῥύθμιζε τὸν βίον σου, κανόνιζε τὰ τῆς τροφῆς καὶ τὰ τῆς ἐνδυμασίας σου, τὰς ἡδονάς, τὰς διασκεδάσεις σου, τὰ ἔργα σου. Μηδέποτε λησμόνει, ὅτι μιᾶς μόνης ὥρας ἀκρασία γίνεται μήτηρ πολλῶν καὶ μακροχρονίων πόνων, ὅτι ἀρκεῖ μιᾶς μόνης στιγμῆς ἀβουλία καὶ ἀποπλάνησις, ὅπως ὁλόκληρον τὴν ζωὴν ἡμῶν δηλητηριάσῃ. (Zschokke.)

*** Ἕκαστος ἔχει τρεῖς χαρακτῆρας· ἐκεῖνον ὃν δεικνύει, ἐκεῖνον ὃν πράγματι ἔχει, καὶ ἐκεῖνον ὃν νομίζει ὅτι ἔχει. (Alphonse Karr.)

*** Ἀγχίνοες λόγοι εἰς τὸ στόμα ἑνὸς μωροῦ, ὡς καὶ τὰ χρυσᾶ νομίσματα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πτωχοῦ, ἀείποτε γεννῶσιν ὑποψίαν ὅτι προέρχονται ἐκ κλοπῆς.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἐξάλειψις τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ λίπους.

Προκειμένου νὰ ἐξαλείψωμεν τὸ ἐπὶ φορεμάτων, ἐπὶ χάρτου, ἐπὶ σανίδος ἢ ἐπὶ λίθου ῥιφθὲν ἔλαιον, καλύπτομεν αὐτὸ μὲ ζύμην κατασκευασθεῖσαν ἐξ ἀργίλλου διαλυθείσης εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ ζύμη αὕτη ξηρανθεῖσα ἀπορροφᾷ ἐντελῶς τὸ ἔλαιον, τοῦ ὁποίου οὐδὲ ἴχνος μένει ἐπὶ τοῦ κηλιδωθέντος ἀντικειμένου. Τὸ δὲ λίπος ἐξαλείφεται διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ἂν ἦναι πρόσφατον· ἂν ὅμως ἦναι παλαιὸν, ἐπειδὴ μεταβάλλεται συνεργείᾳ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπὶ μακρὸν χρόνον εὑρίσκεται εἰς ἐπαφήν, ἡ ἄργιλλος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐπ' αὐτοῦ ἐνέργειαν· εἰς τοιαύτην περίπτωσιν πρέπει νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν ἐπανειλημένην χρῆσιν ἀσθενῶν τινων ἀλκαλίων, τοῦ αἰθέρος π. χ. καὶ πρατιμότερον τοῦ θειούχου ἄλατος ἢ τῆς μπανζίνης, τὰ ὁποῖα ἐξαλείφουσιν ἐντελῶς τὰς λιπώδεις οὐσίας.[2]

1 Σπυρίδων Τρικούπης.
2. Ταμάλου ἐπιστ. γι. ὑπὸ Α. Κωνσταντινίδου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.